

VIII TROBADA DE PLÀSTICA

Procediments, conceptes i actituds a través de les TÈCNIQUES D'IMPRESSIÓ

21 d'octubre de 1995

Can Gomà
Mollet del Vallès

ice
.....
Institut de Ciències de l'Educació
UNIVERSITAT DE BARCELONA

 Generalitat de Catalunya
Departament
d'Ensenyament

de Formació Permanent
pla

 Ajuntament de
Mollet del Vallès

ORGANITZA:

ICE de la Universitat de Barcelona
Ajuntament de Mollet del Vallès

COORDINA:

Mª Camen Pérez Rodríguez
Miquel Amorós Peidró
José Mª González Ramos
Jorge Feldstein Dvoskin
Jordi Caja Francisco
Salvador Lara Navarro

IMPRESSIÓ:

Minerva Mollet, SL
Tel. 593 36 09 - Mollet del Vallès (Barcelona)

Dipòsit legal: B - 5.364 - 1996

ÍNDEX

PRESENTACIONS 9

PONÈNCIA

**Procediments, conceptes i actituds
a través de les TÈCNiques D'IMPRESIÓ 13**
Montserrat Oliver i Busquets

COMUNICACIONS

El monotip a l'escola 27
Miquel Amorós Peidro, M. Carmen Pérez Rodríguez

**L'Editorial Espiral: una experiència compartida
entre llengua i plàstica durant tot un any 33**
Bibiana Pedemonte i Vives

El disseny: models d'aplicació a l'aula 37
Héctor Remacha i Grau

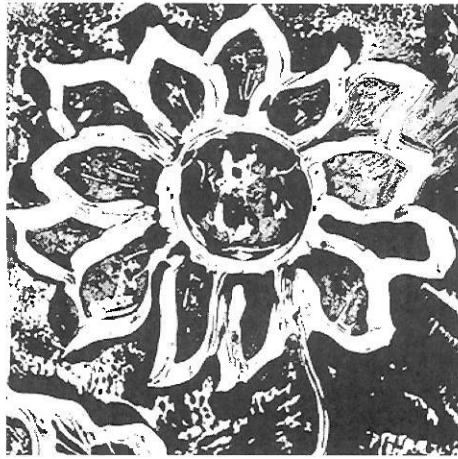
EL TRIANGLE: Taller de Plàstica 45
Dolors Serra, Alba Serra i Georgina Vila

DEBAT

Les tècniques d'educació visual i plàstica i la reforma 53

AVALUACIÓ 63

ASSISTENTS 71

PRESENTACIONES

MONTSERRAT TURA i CAMAFREITA

Alcaldeessa de Mollet del Vallès

En primer lloc voldria donar la benvinguda a totes les persones que participen en aquesta Jornada, i més tenint en compte que avui és dissabte, amb l'esforç que això implica després de tota la setmana laboral.

Considero que dur a terme activitats com aquestes tenen una gran importància, ja que impliquen un constant replantejament de la pròpia funció docent i tenen una interessant perspectiva de millora de la qualitat de l'escola pública.

El fet que avui estiguin aquí, al teatre municipal de Can Gomà, més de 100 persones que comparteixen aquests plantejaments i inquietuds demostra la vitalitat i la professionalitat de tots vosaltres i el que representeu.

La nostra ciutat, una ciutat mitjana però molt dinàmica, sempre ha cregut que és molt important donar suport, en la mesura de les nostres possibilitats, a totes les iniciatives innovadores que es vagin produint en el camp de l'ensenyament. És per això que quan l'Institut de Ciències de l'Educació ens van plantejar fer aquesta trobada a Mollet, ho vàrem valorar com una oportunitat important per a la nostra ciutat. També ens alegra, per descomptat, que entre els participants hi hagi representants dels centres docents de Mollet.

No voldria acabar la meva intervenció sense desitjar-vos que feu una bona i profitosa tasca, alhora que us encoratjo perquè continueu en aquest camí.

Mollet del Vallès, octubre de 1995

IÑAKI ECHEBARRIA

Director Adjunt
ICE Universitat de Barcelona

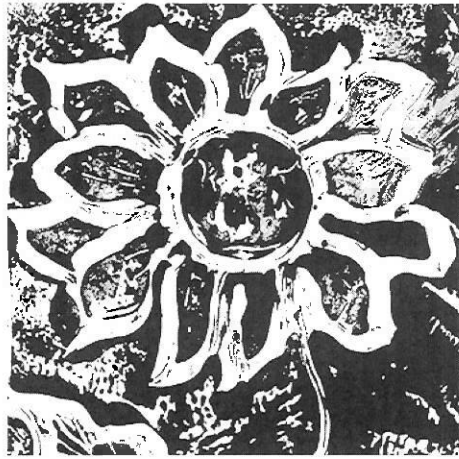
Una vegada més estic present a la inauguració d'unes Jornades de Plàstica, les vuitenes.

Donat que el que és important és precisament el treball que teniu previst fer vosaltres, simplement voldria fer un parell de breus consideracions:

La primera seria ressaltar el fet que un dissabte estigueu més d'un centenar de professors i professores d'aquesta àrea disposats a intercanviar experiències, a enriquir-vos mútuament i a buscar elements nous que permetin afavorir i enriquir la vostra tasca quotidiana de manera que en les vostres escoles s'estableixin processos d'innovació. En un moment de Reforma, com el que assistim, considero que és inestimable la participació del professor: la innovació i la millora de la qualitat de l'ensenyament depèn més de vosaltres que dels Administradors. Tal com he indicat altres vegades, lamento que aquesta reunió s'hagi de fer un dissabte; considero que la formació permanent s'hauria de desenvolupar en millors condicions i que l'organització de les nostres escoles hauria de facilitar-la més.

La segona qüestió a remarcar és el fet que la Jornada de Plàstica es faci a Mollet del Vallès. He de dir que no és un fet casual, ben al contrari obeeix a una intencionalitat concreta que consisteix en que la formació s'ha de descentralitzar i apropar als centres i als professorat. En aquest sentit vull agrair les facilitats donades per l'Ajuntament de Mollet, ciutat en la que, per altra banda l'ICE de la Universitat de Barcelona treballa des de fa anys.

Finalment a més de desitjar-vos que la jornada sigui profitosa vull agrair la dedicació i el treball portat pels membres del Seminari de Plàstica.

PONÊNCIA

PROCEDIMENTS, CONCEPTES I ACTITUDS A TRAVÉS DE LES TÈCNIQUES D'IMPRESIÓ

Montserrat Oliver i Busquets

Professora de la Facultat de Ciències de l'Educació
de la Universitat Autònoma de Barcelona

Ubiquem l'aprenentatge de les tècniques dins els quatre eixos principals que configuren les diferents dimensions de l'educació artística: la cultural, la conceptual, la crítico-apreciativa i la procedimental.

El llenguatge visual té la particularitat de plasmar-se o realitzar-se amb mitjans diversos i pren entitat a través de la pintura, l'escultura, del grafisme, la fotografia, etc; és a dir per les tècniques i procediments artístics.

Els mitjans tècnics tenen unes característiques expressives determinades que fan que cadascun sigui més o menys idoni per expressar una determinada idea. Aquestes qualitats peculiars les ha de conèixer l'alumne a fi d'obtenir els resultats més òptims. ja que la intenció i plasmació d'imatges mentals es fa per mitjà de la matèria. Es el que anomenem «expressió plàstica».

Les tècniques formen part d'una sèrie d'habilitats i estratègies (visualització, verificació, formulació, realització, producció, etc.) que ocupen un lloc molt important dins el que anomenem **CONTINGUTS D'APRENENTATGE**, són objecte d'allò que cal conèixer i aprendre a l'escola dintre el camp del saber fer. Sense aquestes habilitats manipulatives essencials per a resoldre problemes de tipus tècnic difícilment el nen podrà expressar-se correctament.

Les tècniques són importants perquè estan en relació directa amb les possibilitats expressives de l'alumne: perquè són el mitjà per a desenvolupar formes d'alfabetització artístiques. Són el vehicle per a transmetre el saber com a forma empírica i, per tant són element de comunicació i expressió. Proporcionen l'oportunitat d'expressar emocions, sentiments i pensaments. Permeten projec-

tar la pròpia personalitat. Són el mitjà que fa de lligam entre el pensament, la mà, l'instrument i el material fins que la idea pren forma.

Per a què aquest procés es realitzi necessitem del sistema sensorial que té una funció cognitiva en el reconeixement i l'exploració de materials i que és la base per a la seva transformació en elements expressius. És indispensable un bon ensinistrament manual, tàctil i manipulatiu. Com més domini es tingui de la mà i de les tècniques més possibilitats tindrà l'alumne per expressar-se, ja que podrà escollir el camí més apropiat per a fer-ho.

Les tècniques desenvolupen la intel·ligència:

Segons Eisner. «En la mesura que el nen maneja la visualització de qualitats, o sigui imatges visuals, i en la mesura en què està dirigida a la creació i al control de les qualitats plàstiques de color, línia, forma etc. és una forma d'intel·ligència que actua en l'àrea del que és qualitatiu; per tant podem concebre aquest tipus d'activitat com una intel·ligència qualitativa.» A través del sistema sensorial el nen descobreix les qualitats de la matèria. Això li permet realitzar el seu propòsit artístic.

LES TÈCNIQUES D'IMPRESIÓ

Entre el ventall de tècniques plàstiques que poden utilitzar-se a l'escola dins l'educació artística figuren les tècniques d'impressió. Són un mitjà ple de recursos i flexibilitat que ofereix moltes possibilitats d'experimentació i expressió i amb el qual es poden obtenir resultats satisfactoris.

La impressió és la varietat de mitjans i processos pels quals una imatge pot ser multiplicada una vegada i una altra.

En tota impressió intervenen dues superfícies: una, la que porta la imatge i, l'altra, la que s'imprimeix.

La superfície que porta la imatge pot ser de materials diversos, fusta, linòleum, argila, pedra, metall o tèxtil etc.. o també de més d'un.

Entre la imatge impresa i l'original hi ha el sistema comprès pel material i les tècniques que componen el procés particular d'impressió. Això explica els aspectes essencials d'un gravat que són:

1r) que pot ser repetit moltes vegades.

2n) que dóna lloc a una varietat de processos que ens permet produir imatges impreses.

Per aquest últim aspecte ens sembla que qualsevol mètode que permeti que la imatge sigui repetida al menys dues vegades (original i còpia) pot ser considerat com un procés d'impressió. Des d'aquest punt de vista, la pressió que s'exerceix sobre una taca de pintura amb un paper pot ser considerada com a impressió; un exemple són les empremtes de les seves mans que l'home de les caveres deixava a les parets de les coves.

En el procediment artístic no hi ha cap necessitat que les impressions siguin totalment idèntiques, tal com es podria expressar en un procés produït per màquines dins la indústria mecànica d'impressió de diaris, revistes i llibres.

En les tècniques d'impressió artística tot el procés ha d'estar relacionat no solament amb el que es té a la ment i al disseny previ; és una qüestió de trobar solucions a l'hora de fer la composició. Per això cal conèixer les normes del joc per saber el que és apropiat i el que no ho és. Mentre utilitzes les experiències prèvies, treballes en condicions noves sobre aquestes experiències. Per això cada vegada és diferent i s'incorporen noves pautes al joc. Per saber-ne has d'utilitzar el mitjà diverses vegades per acabar millorant els teus coneixements. Posarem un exemple: seria poc raonable utilitzar un llapis per fer un dibuix

sense conèixer totes les possibilitats tècniques que té com a instrument: es pot fer però pot passar que el resultat no et compensi a causa de la mala utilització que se n'ha fet. Has de conèixer tot el seu potencial. El perill està doncs en utilitzar-lo de forma limitada i que el ventall de coneixements quedin restringits com a conseqüència d'aquest fet. La implicació de tot això és que encara que sigui molt satisfactori produir un gravat que ens agradi a la primera no s'ha de deixar de banda la feina inacabada i no satisfactòria. És a dir l'experimentació beneficia el progrés i l'èxit. Si s'experimenta encara que el resultat s'estimi que no es prou bo s'afegeix a la pròpia experiència.

Per mitjà d'aquestes tècniques s'aprèn a reaccionar a la forma visual que comença a prendre la imatge preconcebuda. S'ha de relacionar la primera marca que fas amb la segona i amb el paper, i així successivament amb les

Programa d'educació visual i plàstica

ICE de la Universitat de Barcelona - Ajuntament de Mollet del Vallès

marques que segueixen.

No solament és important utilitzar una tècnica de manera excel·lent sinó que per obtenir millors resultats s'han de fer servir els principis bàsics de l'art; el color, la forma, el contrast, la composició. L'observació i l'experimentació serà el que farà que obtinguem un bon resultat artístic. Dins del disseny curricular aquests principis bàsics entren dins dels fets i conceptes.

Cal tenir un coneixement estètic per anar prenent decisions davant dels problemes que sorgeixen i per entendre el que va passant.

Aquesta és una manera de treballar crítica i constructivament sobre la pròpia obra. Si no és així, vol dir que és un treball tancat, que no es prenen decisions ni t'arrisques a resultats inesperats. Els resultats inesperats donen noves idees, noves solucions.

Les tècniques d'impressió tenen variadíssimes possibilitats d'expressió, l'artista modern se n'ha adonat i cada vegada són més utilitzades.

REFERÈNCIES HISTÒRIQUES

La història de les arts gràfiques modernes és relativament recent i és fàcil descobrir la seva evolució.

La impremta va ser la que va marcar el pas de l'edat mitjana als temps moderns.

El gravat en les seves diverses formes té una història de 500 o 550 anys. Els primers foren sobre fusta i daten de finals del S. XIV i els gravats sobre metall, de principi del S. XVI.

Fins el S. XV les impressions tenien un marcat signe utilitari, el simple desig de reproduir una imatge. És en aquesta època que la invenció de la impremta va introduir elements fins llavors desconeguts. A la mateixa època Durero treballava a Nuremberg sobre els seus gravats de fusta i coure. Aquestes planxes s'immortalitzaren ja que donaren la possibilitat de reproduir gravats de bona qualitat en quantitat i per tant una estètica individual. La nova estètica va portar qualitats de to i textura exclusives

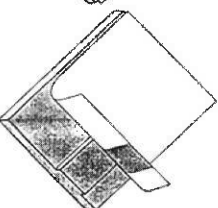
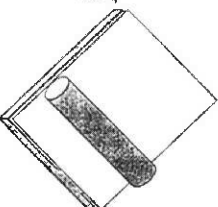
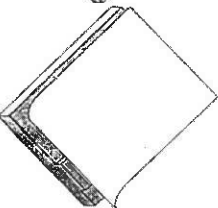
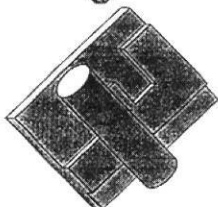
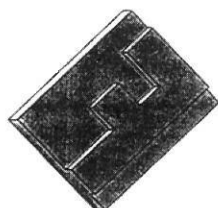

Xilografia. ERICH HECKEL
Noia amb gat

Xilografia. EDWARD MUNCH
Ansietat

Procés d'impressió en relleu

del mitjà i que varen ser aprofundides per Rembrandt

El gravat de xilografia data del S. XVIII. L'obra de Thomas Bewick 1753-1828.

La litografia no es va inventar fins a finals del S. XVIII. Un dels artistes que més la va utilitzar fou Toulouse Lautrec.

Cada artista fa servir la tècnica adequada a les seves preocupacions personals.

En els primers temps hi havia solament dues tècniques bàsiques que eren suficients per fer una tirada perfecta. La impressió en relleu i la impressió al buit.

Linogravat. PICASSO,
Noia a partir de
Cranach el Jove
(1958)

La impressió en relleu o Tipografia (linogravat)

Impressió en relleu és un terme general que s'aplica a diversos procediments basats en el mateix principi fonamental: la superfície que crea la imatge impresa està en relleu i la resta del bloc està retallada. Basada en la xilografia (gravat en fusta) el dibuix en relleu s'entinta mitjançant un tampó o rodet, i la imatge es transfereix al paper pressionant adequadament sobre el bloc. (Juan Gutemberg. Alemanya, 1450)

Es necessita:

- a) un motlle en relleu
- b) un rodet entintador

La forma més antiga d'impressió en relleu que es coneix són els segells emprats en la cultura assíria i mesopotàmica. (1400 a 1200 a. de J.C.). Aquests segells s'estampaven en argila i més tard, a Grècia i Roma, es tallaven sobre pedres precioses per reproduir el símbol de l'autoritat.

Rodet i impressió sobre argila

Programa d'educació visual i plàstica

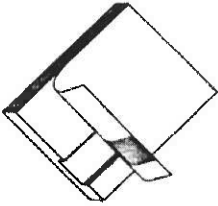
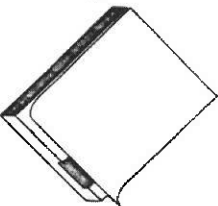
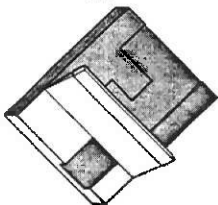
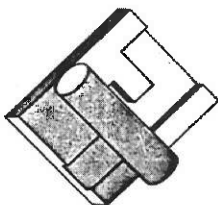
ICE de la Universitat de Barcelona - Ajuntament de Mollet del Vallès

Aiguafort. GOYA
Se repulen

51.

Procés d'impressió
per calcografia

Se repulen.

Altres formes primitives d'impressió en relleu venen d'Orient. En el S. XIII arribaren a Europa teles estampades a mà en blocs de fusta procedents de la Xina del S. XI. Mentre que a Europa aquest tipus d'estampació no es practica fins el 1400.

El línoleum i l'estampació amb patata són sistemes d'impressió en relleu més senzills que també han utilitzat artistes contemporanis com Michael Rothenstein.

Impressió al buit o Calcografia.

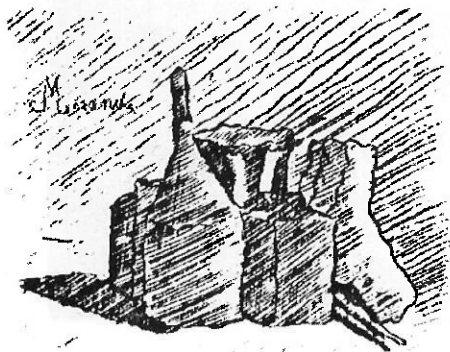
La Calcografia té el seu origen en el gravat a burí sobre plata que feien els orfebres del S. XIV i XV i que es coneix amb el nom de niellat. Aquest procediment al contrari de la tipografia, aprofita els solcs o buits oberts en una planxa de coure.

Aquest mètode consisteix doncs a fer incisions en una planxa metàl·lica de coure, acer o zinc. S'entinta tota la plan-

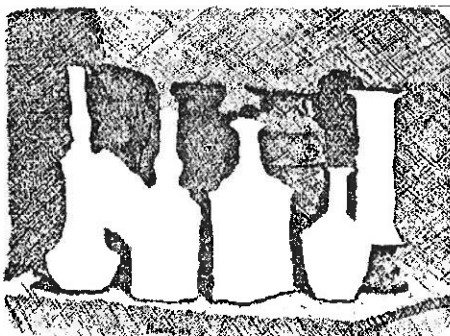

Punta seca. PICASSO

Punta seca. MORANDI, Natura morta (1931)

Punta seca. MORANDI, Natura morta de gerros sobre una taula (1931)

Buri. JAUME PLA Bassal (1983)

xa i després es neteja; d'aquesta manera només queda tinta a l'interior de les línies gravades. La impressió es produeix fent una pressió forta perquè el paper entri en contacte amb els solcs entintats. Aquesta pressió fa que la planxa deixi una marca igual que les vores de les línies impreses.

Es necessita:

- a) un motlle de coure gravat al buit
- b) rodet entintador de tota la superfície de planxa o cilindre.
- c) ganiveta d'acer per netejar la superfície. La tinta queda retenguda als buits.

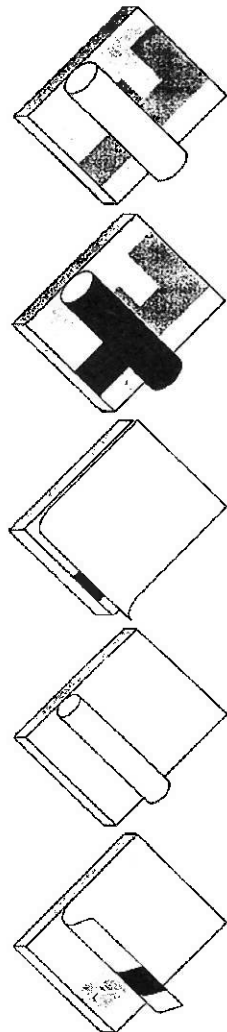
Els primers gravats d'aquesta tècnica es feren a Alemanya al S. XV. Durer i Lucas Van der Leyde, 1494-1533. També va ser utilitzada per Goya, Manet, Degas, Picasso, Miró, David Hokney, etc.

Procés planogràfic o Litografia

Són processos planogràfics els processos d'impressió a partir d'una superfície plana que no està gravada ni tallada en relleu, ni es sotmet a l'acció de l'àcid.

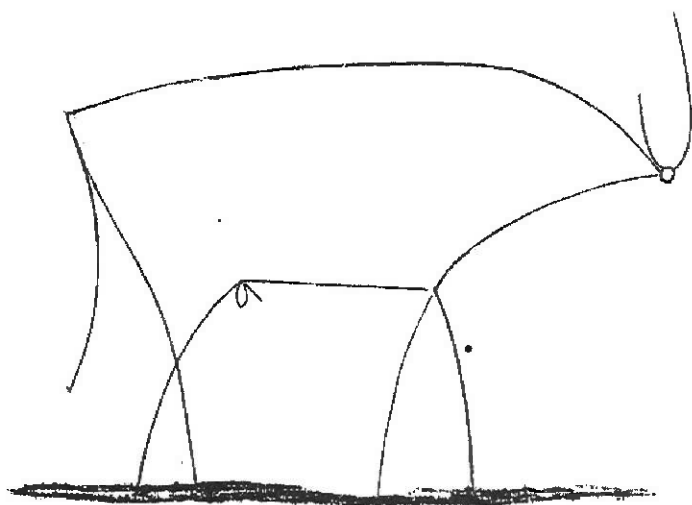
El més corrent d'aquests processos és la litografia, que es basa en l'aprofitament de les propietats químiques d'una pedra calcària. Es practica doncs sobre pedra i també sobre planxes de zinc o d'alumini degudament preparades. La imatge es dibuixa sobre la superfície d'impressió amb un estri gras i després s'humiteja la superfície amb aigua que es queda en les zones sense marcar. A continuació s'entinta amb tinta amb un rodet. La tinta solament es queda adherida a les zones marcades. Finalment es posa un paper sobre la superfície i per mitjà d'una premsa es traspasa el dibuix al paper.

Procés d'impressió per litografia

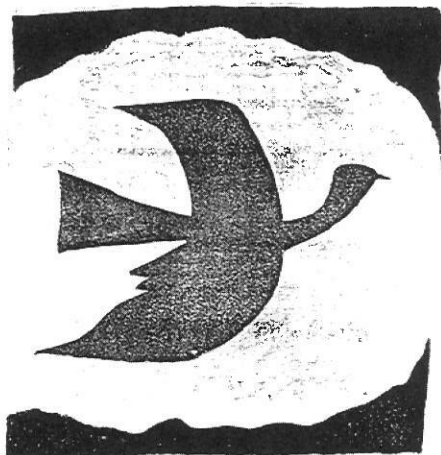

Programa d'educació visual i plàstica

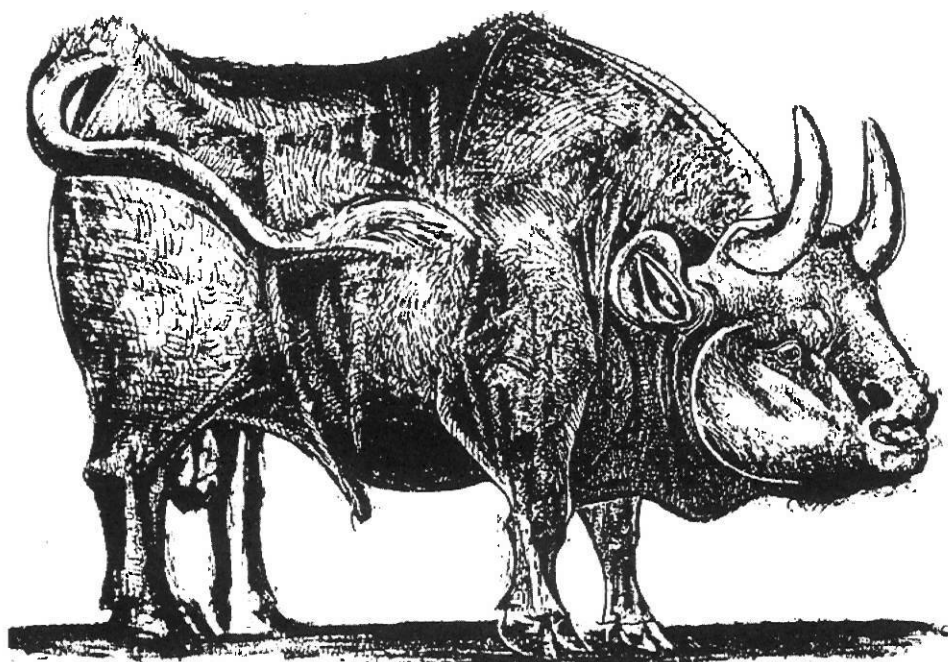
ICE de la Universitat de Barcelona - Ajuntament de Mollet del Vallès

Litografia. PICASSO,
El toro (17 de gener
de 1946)

Litografia

Litografia. PICASSO, El
toro (18 de desembre
de 1945)

La litografia és un invent tardaner, de 1798. Es va utilitzar molt a Alemanya. Alais Senefelder en fou l'inventor. A França, l'utilitzà Goya, Adolf Menzel, Toulouse Lautrec etc. Barclay, EEUU 1876.

Es necessita:

- motlle planogràfic de pedra o planxa metàl·lica.
- rodet humectant
- rodet entintador

La serigrafia, pantalla de reserva

La serigrafia és una modernització dels antics estergits o trepes utilitzades en el S. XVII. La serigrafia consisteix en una pantalla de teixit de seda sobre la qual s'hi ha posat un element que tapa els forats de les malles de les zones no impressores. Per mitjà d'una espàtula de goma s'obliga el color a passar per les malles obertes del sedàs. Té el seu origen al Japó i va ser introduït a les arts gràfiques per EEUU als voltants de 1945.

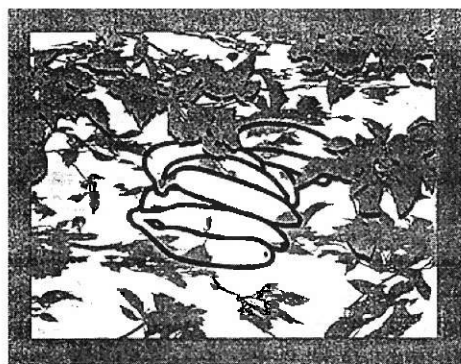
Es necessita:

- motlle o pantalla de seda
- espàtula de goma per arrossegar la tinta.

Avui en dia podríem afegir-hi les tècniques d'impressió per ordinador i la fotocòpia.

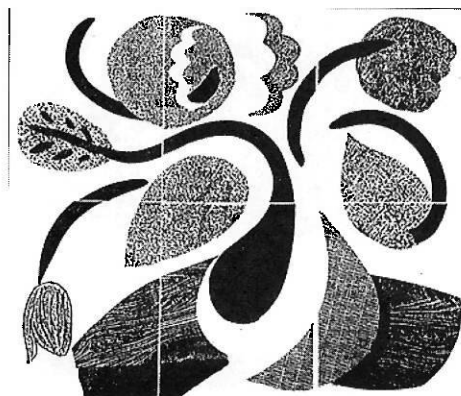

Serigrafia

Serigrafia

Fotocòpia. DAVID HOCKNEY, Dancing Flowres, May 1986 (1986)

No es pot negar que les tècniques i materials d'impressió comporten aspectes per obtenir resultats diferents. Per exemple si vols mostrar com el camp es defineix per una textura lineal et permet representar-ho millor el linòleum o el burí que no pas la serigrafia. Per altra banda la serigrafia et permet mostrar millor com una taca verda contrasta amb una taca vermella d'una paret, per exemple. Pot ser molt descriptiu utilitzar la serigrafia per fer una taca de color del camp i utilitzar el linòleum per imprimir a sobre. O a l'inrevés.

En l'obra gràfica cal experimentar amb el mitjà sense tenir por de barrejar tècniques.

Mira el que passa si dibuixes sobre una taca de color com si fos un gravat... Cal investigar i experimentar.

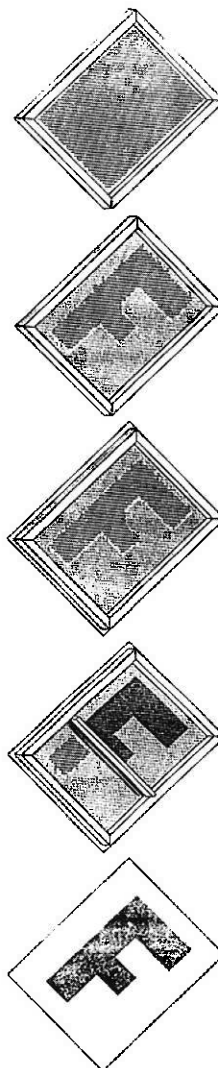
LES TÈCNiques D'IMPRESSIÓ A L'ESCOLA

No és possible ensenyar totes les tècniques d'impressió a l'escola: es necessita un material massa important. Però els artistes moderns han creat un art independent i de gran varietat pel que fa a les tècniques en general també per a les d'impressió. La improvisació que es produeix necessàriament per la falta d'aquest material ofereix un atractiu als alumnes.

Les primeres impressions, les trobem en els mateixos llibres i llibretes dels nens. Són les seves pròpies empremtes. Els dits, el puny, la mà de perfil, o la superposició amb colors diversos són exemples de l'element més senzill: la mà. És una tècnica antiquíssima: la utilitzaven els homes primitius (Lascaux, Altamira, etc.) però també grans artistes com Picasso o Miró.

Una de les tècniques més senzilles és el monotip per a la qual s'utilitza com a base un vidre o superfície llisa entintada i a sobre amb la mà o amb pinzells es treu part d'aquesta tinta que pot ser monocrom o no. Es posa el paper a sobre i es premsa. En aquest cas només s'utilitza una sola vegada l'original, per això se'n diu monotip.

Procés d'impressió per serigrafia

Programa d'educació visual i plàstica

ICE de la Universitat de Barcelona - Ajuntament de Mollet del Vallès

La invenció del linòleum, que ha substituït la fusta, ha permès de fer gravats a classe. Les tintes o colorants que no taquen la roba també fa que els nens puguin apropar-se més a aquestes tècniques. A més les planxes de coure s'han substituït pel zinc o el plàstic. Amb els anys els mètodes es perfeccionen i diversifiquen.

El linòleum és una tècnica que es pot introduir a l'escola primària; s'utilitzen gúbies, eines molt tallants que presenten certa dificultat. Cal avisar els nens d'aquest perill i ensenyar-los com han de posar la mà i com han d'agafar les eines. Crec que malgrat les advertències cal que aquest tipus de treball sigui controlat de prop pels mestres i es treballi en nombre reduït, en grups que es puguin controlar.

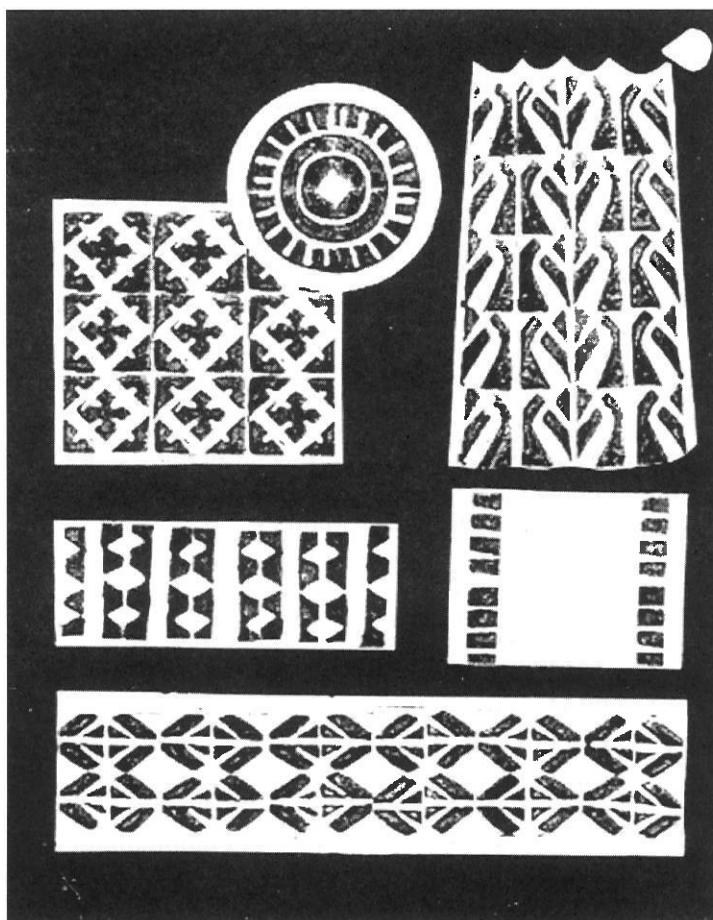
El linòleum permet moltes experimentacions. El mateix dibuix inicial pot utilitzar-se com a tipografia o calcografia segons que es buidi el fons i es deixi en relleu la part lineal o a l'inrevés. Tam-

bé pot utilitzar-se la mateixa planxa entintada amb colors diferents i superposar-los.

La tipografia feta amb fusta pot ser substituïda pel suro o la patata tallats i rebaixats per obtenir formes senzilles. Cal saber però que per rebaixar el suro calen eines molt tallants que els nens de Preescolar no poden utilitzar pel perill de fer-se mal. Cal que sigui el mestre el que ho faci. Amb aquests materials el nen pot explorar composicions, ritmes, superposicions de forma que la seva llibertat i creativitat no queden restringides.

Hem parlat de patata, suro, però qualsevol matèria susceptible de ser rebaixada, tallada, pot servir com a patró per inventar noves composicions. Per exemple, cartrons retallats i enganxats per superposició; també es pot fer amb retalls de linòleum enganxats sobre d'una planxa; verdures i fruites, cordills, teixits amb relleu, etc. etc.

Impressió amb patata

PROCEDIMENTS, CONCEPTES I ACTITUDS

En els currículums d'Educació Infantil, Educació Primària i Educació Secundària Obligatoria editats pel Departament d'Ensenyament de la Generalitat de Catalunya s'hi contemplen tres tipus de continguts considerats amb la mateixa importància. Els continguts de fets i conceptes. Els continguts procedimentals. I els de valors, normes i actituds.

Donada l'extensió dels tres currículums, infantil, primària i secundària he resumit l'anàlisi que ens interessa en els blocs de continguts comuns a les tres etapes d'ensenyament.

Les tècniques en general ocupen una part molt important del que diem continguts procedimentals són el mitjà per expressar els conceptes i per desenvolupar les actituds ja que fruit de l'entrenament desenvolupen:

Procediments

a) nivell motor

- La capacitat per a realitzar indiferent-

ment ratlles, línies, taques, etc.

- La descoberta del control i la direcció de l'impuls motor.
- Una major coordinació i precisió gestual. L'experiència gestual fonamentada en la sensació, constitueix la primera etapa de l'expressió creadora.
- La comprensió de diferents mides i proporcions.
- L'experimentació de les qualitats dels materials. (color, resistència, flexibilitat, olor, etc.)
- La valoració del material a emprar, dels instruments i de les tècniques i fer-ne un bon ús.
- La selecció dels procediments o les tècniques gràfiques que estan més relacionades amb la seva capacitat expressiva.
- Aquest entrenament comença a l'etapa d'educació infantil i en realitat no s'acaba a secundària sinó que segueix tota la vida.

b) nivell perceptiu:

La seva finalitat es afavorir la imaginació i la creació d'imatges mentals mitjançant activitats d'observació, diàleg o tècniques audio-visuales.

- Experimentar el món sensorio-perceptiu, vista, tacte, olfacte, i augmentar la capacitat de percepció.
- Mostrar sensibilitat vers la forma, el color i l'espai a partir de la vivència i experiència.
- Descobrir la llum com element essencial dins de la composició.
- Afavorir el pensament divergent mitjançant l'experimentació amb materials diversos.
- Adquirir capacitat de percepció visual iniciant l'anàlisi visual, observant l'entorn i el fet artístic. Saber mirar, saber veure, saber interpretar.

Els exercicis gestuals i perceptuals de qualsevol tipus deixen a cada u les emprems de l'experiència viscuda, i permeten un apropament i vista interrogadora vers les obres d'art actuals.

Elements conceptuals: El nivell de representació

És el moment en que es precisa el destí

del traç, de la taca etc., siguin figuratius o no.

Els nens desenvolupen el concepte de:

- Superfície. Representació de la forma. Contorn. Taca.
- El concepte tridimensional, per mitjà del clar-obscur.
- Els colors, les textures i altres qualitats dels materials.
- La comprensió de l'espai. Conceptes dins/fora, dalt/baix, reunió/dispersió, esquerra/dreta, davant/darrera.
- Representació de simetries, de ritmes, etc.

Per últim, l'experimentació amb les tècniques desenvolupen: *Actituds valors i normes: relacionats amb el fet cultural i formatiu.* Aquest tipus de continguts potencien:

- Curiositat per observar.
- Predisposició vers el món de la imatge.
- Actituds reflexives, analítiques i receptives.
- Apreciació del món de la imatge.
- Interès vers el món de les formes.
- Sensibilitat vers els fenòmens estètics.
- Manifestació d'inquietuds i constància en l'observació i experimentació. Sensibilització vers els missatges visuals presents en l'ambient.
- Interès per l'originalitat i la creativitat en les produccions plàstiques.

APRENTATGE

Tots aquests continguts tenen un procés d'aprenentatge.

L'aprenentatge artístic està profundament incorporat en el procés real de percepció, el pensament i l'acció ja que l'acte perceptiu, l'imaginatiu-creatiu i l'expressiu estan fortament lligats.

L'aprenentatge ha d'ésser progressiu a fi d'aconseguir que sigui significatiu i per tant, que es consolidi.

El camp de noves experiències ha d'estar relacionat amb experiències anteriors, és a dir s'ha de poder contextualitzar.

Això demana que l'educador selecció

oni els continguts i faciliti als alumnes els materials, els recursos i les estratègies perquè puguin fer-ho. Aquest tipus d'aprenentatge constructivista facilita el desenvolupament de la creativitat, ja que un ser creatiu és el que es preocupa per buscar informació, la processa, la transforma i l'aplica adequadament a la seva realitat.

LA MOTIVACIÓ

Perquè es donin aquests resultats esmentats anteriorment es indispensable que l'alumne se senti motivat, és a dir, se senti atret pel que se li proposa, la consecució d'uns objectius de manera conscient i voluntària i que en alguna mesura es vegi capaç d'entrar-hi. Quan això succeeix s'inicia un procés interactiu en el terreny pràctic de les tasques i rols de tal manera que les responsabilitats queden compartides. El secret de l'èxit en l'ensenyament radica precisament a fer que l'alumne es mantingui interessat per l'activitat.

D'aquí que el mestre hagi de conèixer la tècnica que proposa i saber utilitzar les estratègies i recursos, tants com siguin necessaris per adequar-les a cada instant.

La responsabilitat de l'alumne creix a mesura que pren consciència del que sap: els nivells de conceptes, les habilitats i els seus punts de vista; això fa que senti la necessitat d'ampliar aquests coneixements.

El mestre ha de fer les propostes clares i concises, sense allargar-se massa, a fi que el que proposa sigui entès per tots i desitjable per ells; és a dir que tingui un sentit d'utilitat, d'expressivitat, de creativitat. Cal que les propostes quedin obertes per possibilitar la recerca de diverses maneres d'expressió, de troballes personals.

Perquè tingui efecte, cada proposta de treball ha de tenir un caràcter de novetat. Els incentius didàctics són el reforç que manté desperts els motius personals.

També cal tenir en compte que el que s'ha trobat per atzar i obtingut per ca-

sualitat s'ha d'analitzar i jutjar per després organitzar-ho de manera conscient. D'aquesta manera es descobreixen nous camins. Els resultats nous estimulen la creació. Les vivències suggerides durant el treball tenen molta o més importància per a la seva formació que el resultat final, més especialment en els més petits.

No obstant l'activitat creadora ha de sotmetre's a un cert nombre de normes per arribar com a resultat d'aquesta complexitat a un equilibri entre la llibertat d'expressió i la tècnica emprada, per utilitzar finalment de forma disciplinada tots els elements creadors.

Pel que hem dit cal que la motivació tingui un planteig creatiu per aconseguir aquest objectiu, cal crear un clima a classe, factor bàsic per aconseguir el que ens proposem: fer que els alumnes s'expressin creativament.

La motivació és una de les estratègies més importants que té el mestre per estimular els alumnes vers la seva implicació en el procés d'aprenentatge.

ELS ESTÍMULS

Els estímuls poden ser:

Visuals

La primera dada eloqüent del passat evolutiu de l'home, el trobem en la importància que els factors visuals han tingut precisament en la seva evolució i desenvolupament, com a mitjà primari d'observació i registre de l'entorn immediat. La vista no sols en el passat sinó en el present, és la que facilita a la ment, de forma directa, la informació.

Sensorials

Els alumnes realitzen les seves activitats amb els materials. El coneixement dels mateixos, la seva duresa, flexibilitat, saber que n'hi ha que mostren certes resistències en front d'altres que no les mostren, que uns són dúctils i d'altres no, etc., els ofereixen l'oportunitat de resoldre problemes i els estimulen a continuar investigant.

Piaget, ha estat un dels primers inves-

EL MONOTIP A L'ESCOLA

Miquel Amorós Peidro,

Mestre de l'Escola Castella, Barcelona

M. Carmen Pérez Rodríguez,

Mestra de l'Escola Sant Vicenç, Mollet del Vallès

**«La impressió
ofereix més
possibilitats que
la pintura.
Pemet que jo
m'expressi més
lliurement i
també d'una
forma més
directa.»**

**HENDRIK
WERKMAN**

Amb aquestes paraules d'un artista de l'avantguarda històrica holandesa senyallem la importància que les tècniques d'impressió, i el monotip en particular, tenen en el desenvolupament de la sensibilitat visual i de la creació artística modernes. Werkman practicava impressions servint-se de diversos materials i procediments, amb resultats únics, un dels quals, la impressió amb papers i cartons retallats i entintats, pot utilitzar-se a l'escola. Werkman fou arrestat i executat pels nazis tres dies abans del desembarc dels aliats a Holanda i gran part de la seva obra destruïda. Des d'aquí li retem homenatge.

El MONOTIP és una tècnica d'impressió relativament desconeguda a l'escola i, per tant, no s'hi practica gaire, encara que sigui una de les més interessants en quant a rendiment pedagògic i valor creatiu.

Monotip amb betum

És una tècnica senzilla que hom pot treballar a qualsevol nivell, és fàcil d'aprendre i té un important aspecte lúdic: tant que joc, tot experiment és permès i els resultats són d'un estètic inesperat. L'experimentació és una característica de l'art modern i, quasi sense adonar-nos, amb el monotip ens apropem a la comprensió de la natura de l'art.

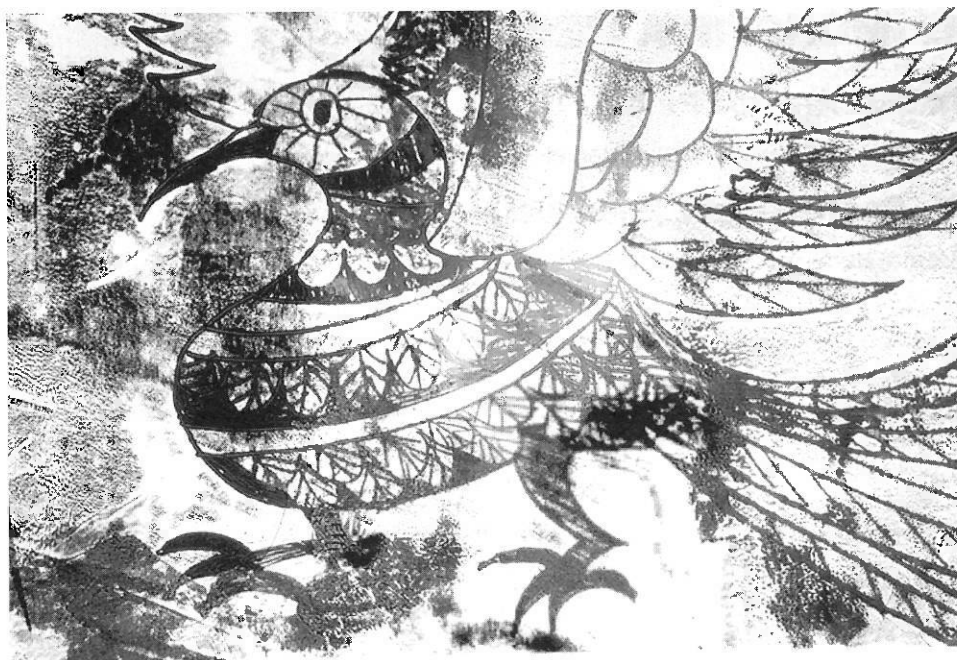
El monotip amplia la nostra gamma de recursos expressius i les possibilitats d'explotació del material. Les despeses no són fortes i els resultats són assequibles i estimulants. És un procediment creatiu que combina l'atzar amb l'habilitat en el tractament del material i posa tots dos al servei de l'autoexpressió.

Igualment, amb el monotip treballem els elements visuals bàsics com ara la línia, el punt, la textura, el color, la llum, l'espai... i conreuem la percepció i el desenvolupament de les capacitats visuals.

Com a procediment millor practicat en grup que individualment, el monotip incita a la cooperació i a l'obra col·lectiva.

El monotip és una tècnica d'impressió, i com a tal, necessita un *cliché* (la planxa), *pintura* (tinta) i un *suport* (la làmina). La pressió es fa amb la mà, una cullera, un roleu o encara una premsa, si en tenim (llavors la planxa no pot ser de vidre). Només produeix un exemplar, el resultat és únic. D'aquí li ve el nom. És doncs, una tècnica a mig camí de la impressió i la pintura, ja que reuneix la condició de l'estampat amb la realització directa sobre superfície.

Històricament, el monotip fou inventat al segle XVII pel pintor italià Giovanni Benedetto Castiglione, i reintroduït dins de la pintura moderna,

Monotip esgrafiat

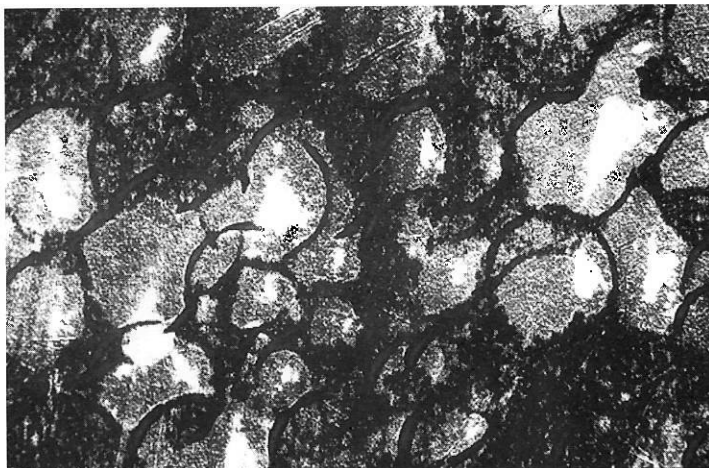
primer per Degas i Gauguin, i després per Matisse, Picasso, Chagall, Klee i Dubuffet. Encara avui és una tècnica que no menyspreen força artistes contemporanis: «... La galeria Artgràfic de Barcelona ofereix en la mostra col·lectiva titulada Malpaís ... grabados realizados por nueve artistas españoles ... José Manuel Broto, Joan Hernández Pijuán, Cristina Iglesias, Eva Lootz, Juan Muñoz, José María Sicilia, Susana Solano, Jordi Teixidor y Francesc Torres presentan cada uno tres piezas: dos grabados y un monotipo de gran formato.» («Experimentar con el grabado». EL MUNDO, 20-10-95)

La millor manera de treballar el monotip a l'escola és la d'organitzar-ne un taller de monotip o de programar-se sessions dins d'un més ample taller d'impressió. Com en tot taller, cal tenir compte dels hàbits i de les normes de funcionament, de la disposició dels espais i grups i de l'organització i programació de les feines. Cal que especifiquem els continguts i els objectius del taller i que determinem unes fitxes d'avaluació que recullin alhora el parer de l'alumne i la qualificació del mestre. Així doncs, ja hurem fet el currículum del monotip i el podrem incloure en el projecte del centre.

En parlar del material, sense voler ser exhaustius, mencionarem:

- Les planxes: de vidre, fusta, fullola, fòrmica, acetat, paper plastificat, zenc...
- La pintura: preferentment la tinta tipogràfica soluble en aigua i els olis, però també les tintes de ciclostil, els colors acrílics, les aquarel·les i encara el guaix i d'altres...
- Líquids auxiliars: aiguarràs, goma aràbiga, sabó líquid, vernís, oli de llinàs, betum.
- Aplicadors de tinta: roleus, pinzells, brosses, raspalls, draps, papers, cotó

Monotip fent pressió amb un tap rodó

Programa d'educació visual i plàstica

ICE de la Universitat de Barcelona - Ajuntament de Mollet del Vallès

Monotip amb
placa de fang

fluix, esponges, espàtules, palets...

- e) Suport a imprimir: fulls i paper Basik, i per millors qualitats, paper Canson, Ingres o Arches. També paper de colors.
- f) Material de pressió: roleus, mans, dits, culleres, pots, premsa...

Hom anomena monotipus a les taques simètriques obtingudes per doblament de paper (tipus «papallona») i a les transferències de dibuixos en cera d'un paper a l'altre. Nosaltres ens centrarem en el monotip de planxa. Una ordenació per grau de senzillesa dels diversos estils de monotip podria ser:

- 1r Monotipus positiu i negatiu, a un color. Provar segones impressions.
- 2n Monotipus amb esquitxats, gratats, ratllats, rebregaments, arrossegaments... A l'oli.
- 3r Monotipus amb reserves.
- 4t Ús de reserves i de retalls com a cli-xé.
- 5è Monotipus sobre planxa pintada a diversos colors.
- 6è Monotipus de pintura clara sobre papers obscurs o negres.
- 7è Monotipus de més d'una impressió (amb més d'una planxa).
- 8è Monotipus amb aquarel·les i tinta xinesa.
- 9è Monotipus amb efectes especials (amb draps mullats, amb esquitxades d'aigua, cola, o trementina, amb pintura barrejada amb rentaplats...)
- 10è Monotipus mixtos, és a dir, combinats amb altres tècniques com ara dibuix a retolador, acabats a guaix, linogravat...)

Hi ha una classe de monotipus desconegut a a les escoles: *el monotipus sobre fang*. Podem considerar-lo una tècnica entre la impressió i el modelat. No deixa de donar resultats únics perquè el fang és tou, i la peça es deforma amb cada impressió.

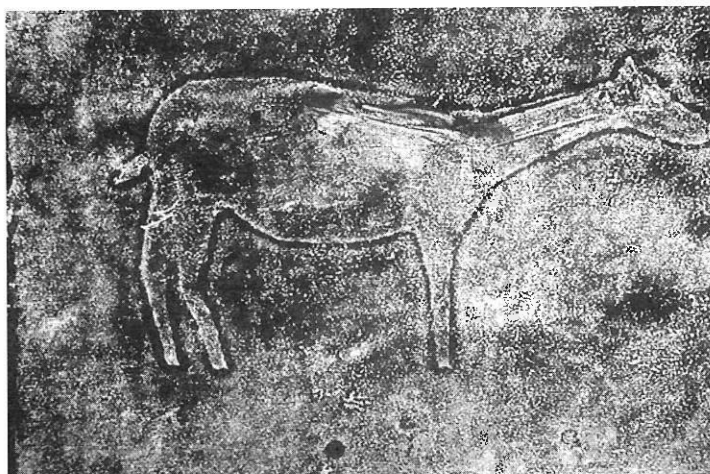
Modalitats d'aquest procediments són:

- a) Impressió sobre placa de fang amb dibuixos per incissió i tall. Podem fer

incrustacions amb paper amb relleus i puntes.

- b) Figures planes, d'una sola peça o de més d'una.
- c) Figures de diverses peces - tipus trencaclosques - entintades de diversos colors. El material necessari és altre que el d'abans, roleu de pastisseria, pals de modelat, ganivets i pintura a la bomba.

Per acabar, només ens cal dir una cosa als futurs monotipistes: proveu-ho i, si surt malament, no us amoineu i repetiu-ho una i altra vegada.

Monotip amb més d'una impressió

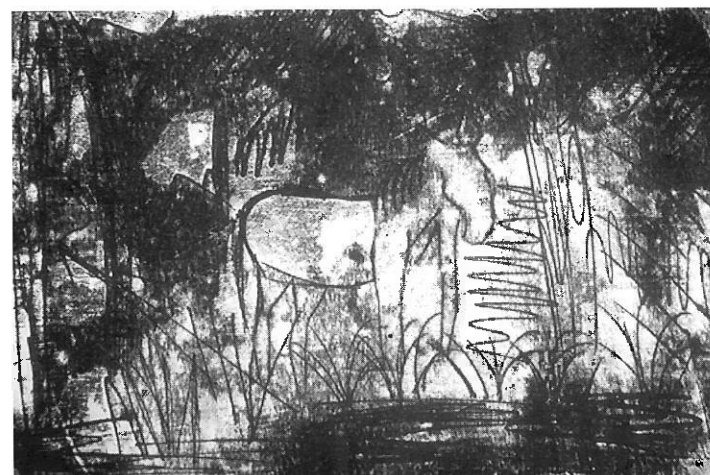
BIBLIOGRAFIA CONSULTADA

No és freqüent trobar llibres dedicats exclusivament al monotipus; en canvi, quasibé tots els llibres de tècniques d'impressió en fan més o menys menció. A continuació donem les referències al nostre abast que ens han estat útils:

- *LES MONOTYPES*. Pierre Bruandet. Le Temps Aprivoisé. Paris.
- *MODOS DE DIBUJAR*, tomo 6, *SECRETOS DE TALLER*. Hans Daucher. Gustavo Gili. Barcelona.
- *IMPRIMORAMA*. Pernelle Sévy. Mas Ivars Editores. Barcelona.
- *IMPRESIONES EN COLORES*. Lothar Kampmann. Editorial Bouret. Paris.
- *TINTAS*. Lothar Kampmann. Editorial Bouret. Paris.
- *POINT ET LIGNE*. Ernst Rötger i Dieter Klante. Dessain et Tolra. Paris.
- *Revista «Vida Escolar»*. Núm. 199-200, *EXPRESIÓN PLÁSTICA*. Mec. Madrid.
- *ESTAMPADO*. Diversos autores. Colección Nuevas Ideas. CEAC. Barcelona.
- *ENCICLOPEDIA DE TÉCNICAS DE IMPRESIÓN*. Judy Martin. Acanto. Barcelona.
- *Taller de las Artes, Tomo 13. GRABADO*. Diversos autores. Ed. Iberoamericanas Quorum. Madrid.
- *ASI SE PINTA AL PASTEL, CERA,*

Monotip mixt amb reserves i acabat amb pinzell

Monotip esgrafiati positiu

Programa d'educació visual i plàstica

ICE de la Universitat de Barcelona - Ajuntament de Mollet del Vallès

---

TEMPERA, MONOTIP Y COLLAGE.
Parramón. Barcelona.

- *CREACIÓN, IMPRESIÓN, ESTAMPADO.* Paul Nyelba. Leda. Barcelona.
- *TECNICAS D'IMPRESSIÓ A L'ESCOLA.* Imbernon i Zabala. Graó Editorial. Barcelona.
- *GRAVAT, IMPRESSIÓ I IL·LUSTRACIÓ.* Valerià C. Labara i Josep R. Vidal. Col·lecció Paideia. Edicions Raima. Moià.
- *PIONEROS DE LA TIPOGRAFIA MODERNA.* Herbert Spencer. Gustavo Gili. Barcelona.
- *MALPAÍS. GRABADOS Y MONOTIPOS.* Diversos autores. Línea. Lanzarote.

Esgrafiats amb els dits

Monotip amb reserves

Negatiu

L'EDITORIAL ESPIRAL: UNA EXPERIÈNCIA COMPARTIDA ENTRE LLENGUA I PLÀSTICA DURANT TOT UN ANY

Bibiana Pedemonte i Vives

Especialista de Plàstica de l'Escola Municipal del Bosc, Barcelona

Presentació de l'experiència

L'experiència es desenvolupa a l'escola municipal Bosc de Montjuïc, que compta amb especialista d'Educació Visual i Plàstica des de fa molts anys.

Es porta a terme durant el curs 94-95 i al nivell de cinquè curs d'educació primària. És la bona entesa amb les

mestres d'aquest nivell, amb qui ja havíem treballat experiències prèvies en l'elaboració de llibres, que permet tirar endavant la idea.

Cal dir que l'escola disposa d'un taller dedicat a les activitats plàstiques, i la durada setmanal de les sessions de plàstica és d'hora i quart.

«Tant important és el que s'aprèn com de la manera que s'aprèn».

Aquesta premissa ens va engrescar a dissenyar una estratègia d'ensenyament-aprenentatge, basada en la idea motriu del curs: Constituir una editorial.

- I per què? Tres raons la justifiquen:
- Abasta molts dels objectius i continguts de les classes de llengua i plàstica.
  - Feia possible una experiència interdisciplinària que donava unitat al curs.
  - Obligava a un vertader treball d'equip (d'expressió personal i d'unitat col·lectiva).

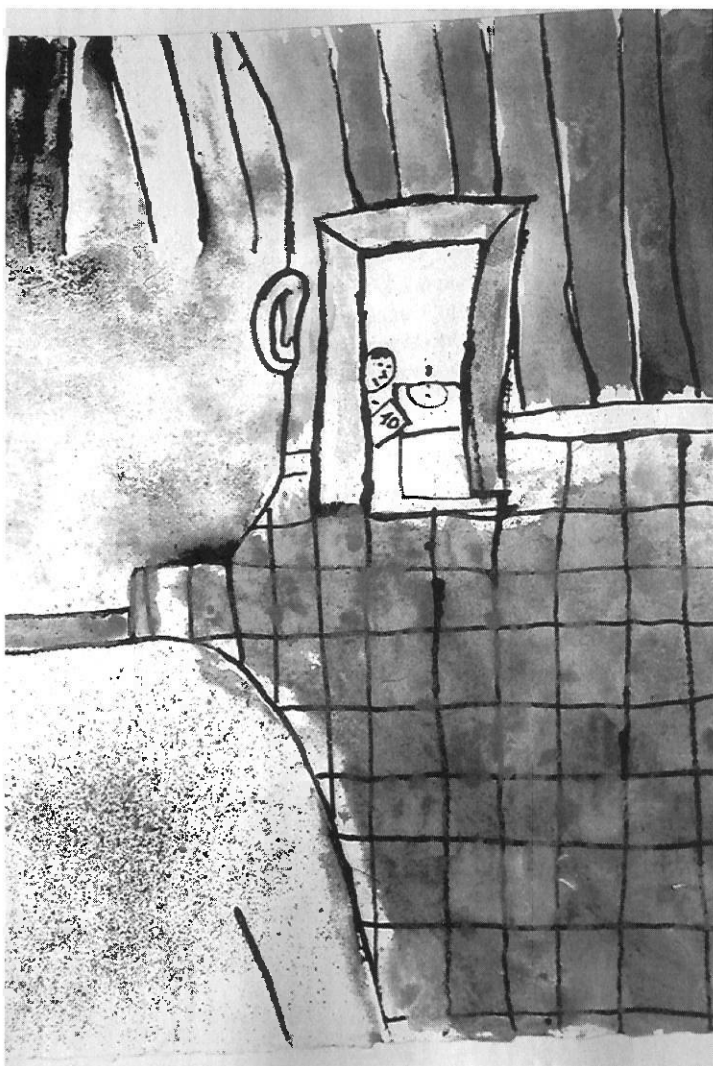
Procés cronològic de l'experiència

En començar el curs presentem un dossier anomenat «Petita història del llibre» que ens serveix de referent cultural i explica als nois i noies l'evolució i els molts diferents tipus i conceptes de llibres.

Ens constituïm en editorial i com no hi ha hagut temps material d'elaborar textos, el primer llibre és tot gràfic. S'anomena «Nous companys».

Està format per uns autoretrats surrealistes i esperpèntics fraccionats en tres parts per poder intercanviar-se amb els altres autoretrats.

Fem una sortida al museu d'arts gràfiques del Poble Espanyol. Ens expli-

Programa d'educació visual i plàstica

ICE de la Universitat de Barcelona - Ajuntament de Mollet del Vallès

---

quen el procés de realització d'un llibre tipogràfic i als seus tallers elaboren dos llibres.

Podem veure les antigues premses, les caixes i les lletres de plom, en general un món mecànic força fascinant per uns nanos de l'era de l'ordinador.

Dissenyem el logotip de l'editorial que ens representa al llarg del curs.

A finals de novembre elaborem uns contes amb aiguada i tinta xina utilitzant plomins, pinzells i canyes, pensat per a una fàcil reproducció amb la fotocopiadora, així cada noi-noia se'n pot endur el seu exemplar.

Realitzem un parell de contes en color la tècnica una mica aleatòria permet als nanos un treball d'investigació de

La castanyada es celebra el dia 1 de Novembre.

Programa d'educació visual i plàstica

ICE de la Universitat de Barcelona - Ajuntament de Mollet del Vallès

---

formes i materials.

I llavors ens arriba un encàrrec: És la convocatòria que fa l'editorial Barcanova del premi Antaviana.

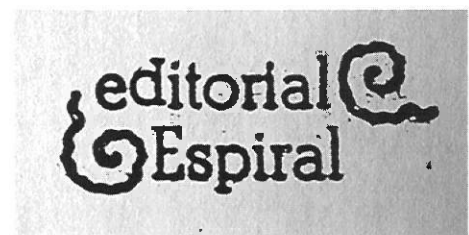
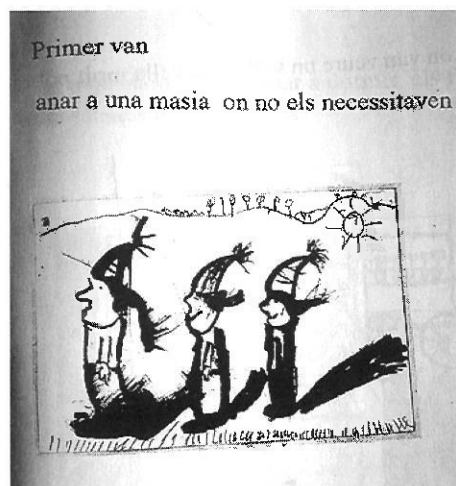
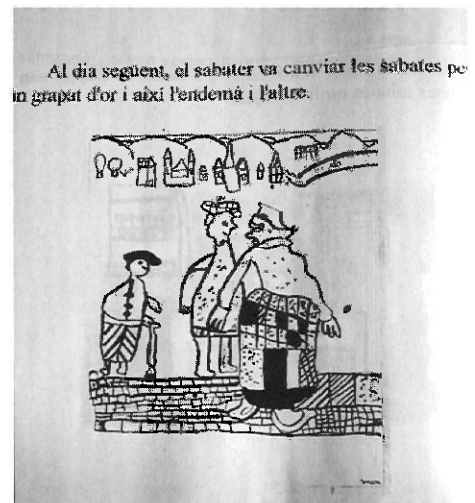
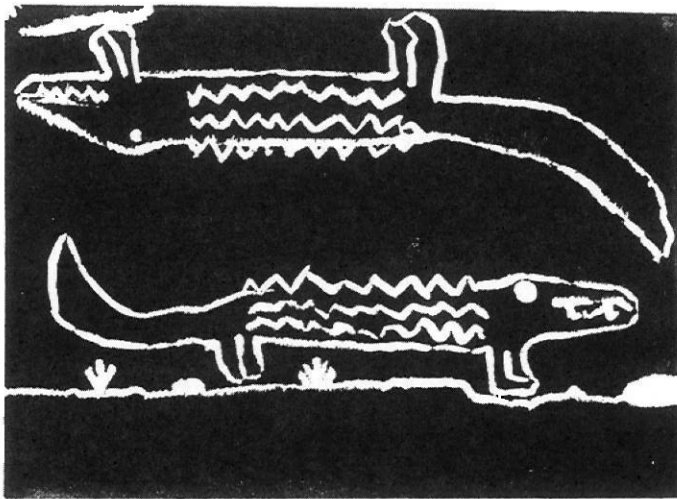
Calia doncs il·lustrar un text força llarg i complex, treballem amb una tècnica que ja coneixem, les aquarel·les amb tinta xina.

Cap a principis de primavera fem una

sortida a veure el premi Catalònia d'il·lustració.

I acabem el curs amb un llibre de poemes dedicat als racons del pati i il·lustrat amb dibuixos al natural amb llapis plom, reduïts amb la fotocopiadora.

El llibre un referent cultural i artístic va permetre'ns programar i donar sentit a tot un curs.

EL DISSENY: MODELS D'APLICACIÓ A L'AULA

Héctor Remacha i Grau

Professor de Disseny Gràfic de l'Escola Massana

En aquesta comunicació exposo una unitat de programació desenvolupada en un crèdit variable de disseny, dirigit a alumnes de quart curs d'E.S.O., a l'escola Juan de la Cierva de l'ajuntament de Barcelona, amb interdisciplinarietat amb la biblioteca.

Cal dir que en aquesta escola es dona molta importància a l'espai, ús i finalitat de la biblioteca.

L'objectiu principal d'aquest treball va ser promocionar l'ús de la biblioteca com a espai de dinamització i enriquiment cultural mitjançant el disseny.

Tota la unitat de programació es basa en una emulació del procés de creació i disseny d'una campanya publicitària, reforçant més l'aspecte del disseny gràfic com a disciplina íntima-

ment relacionada amb la publicitat.

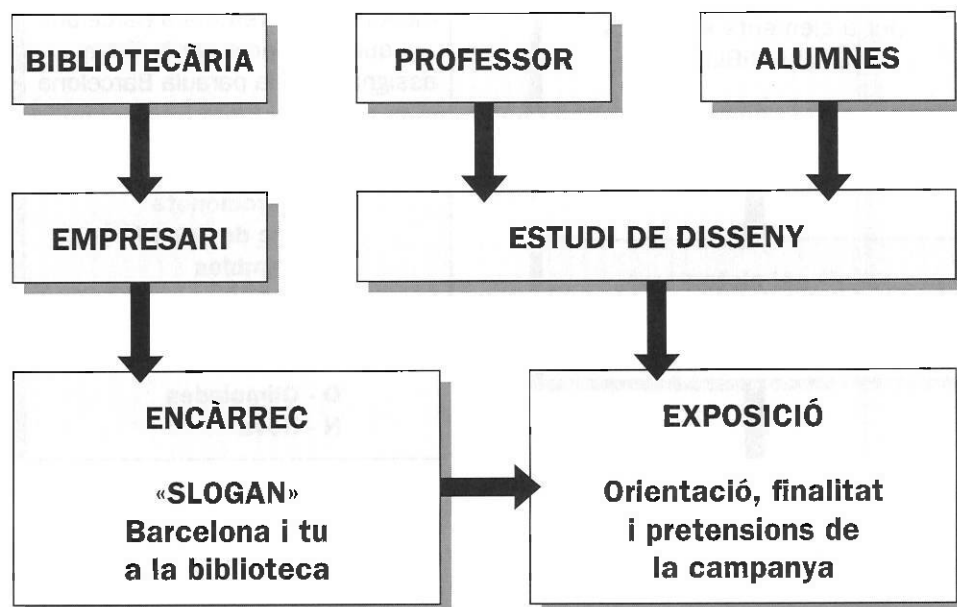
El treball s'estructura en sis fases:

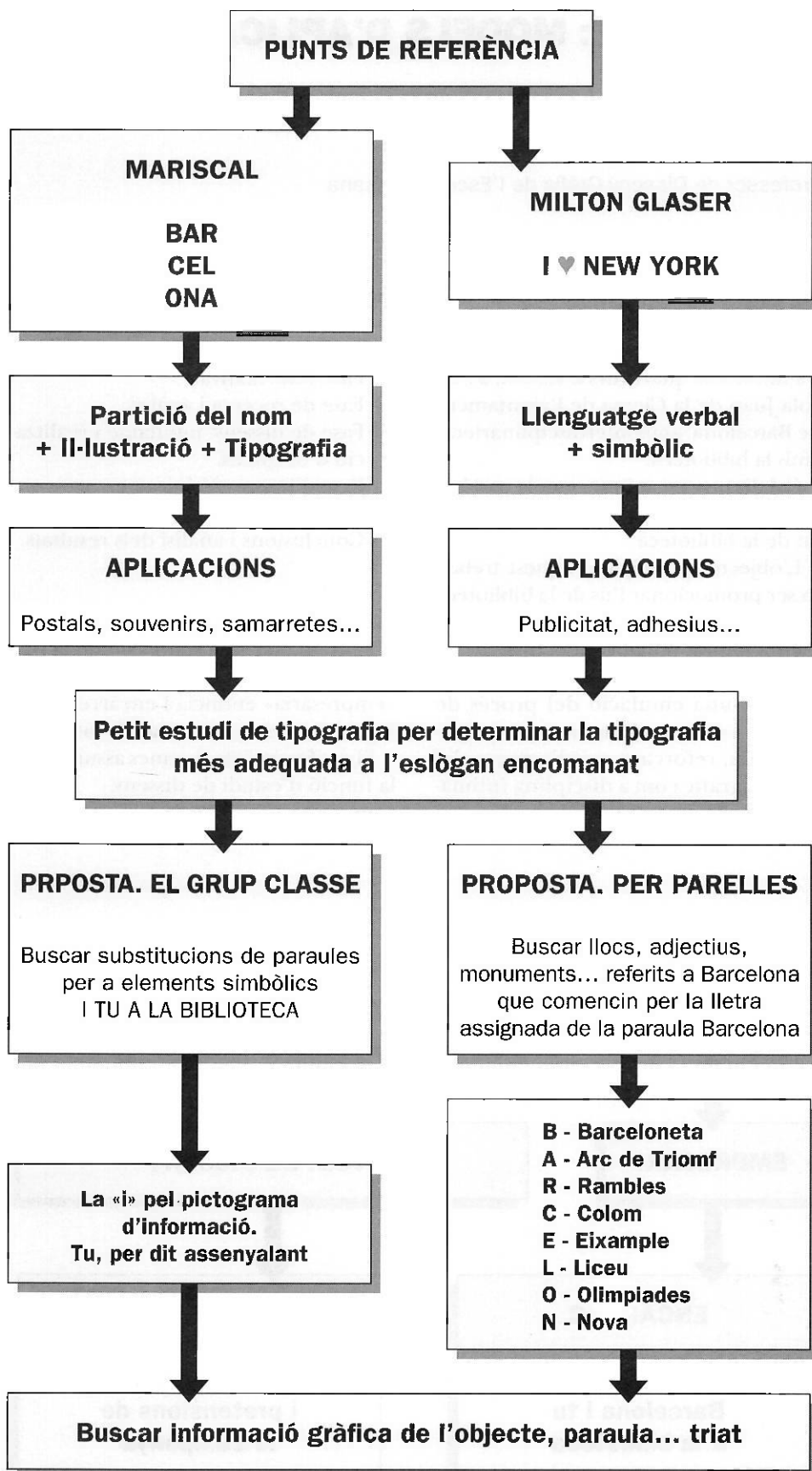
- 1.- Fase informativa.
- 2.- Fase de recerca i anàlisi.
- 3.- Fase de disseny, muntatge i realització d'originals.
- 4.- Fase d'impressió i tiratge.
- 5.- Fase de llançament.
- 6.- Conclusions i anàlisi dels resultats.

1.- Fase informativa.

S'intenta fer una simulació de la realitat en la que la bibliotecària com a «empresària» enuncia l'encàrrec i l'eslògan: Barcelona i tu a la biblioteca.

El professor i els alumnes assumeixen la funció d'estudi de disseny.

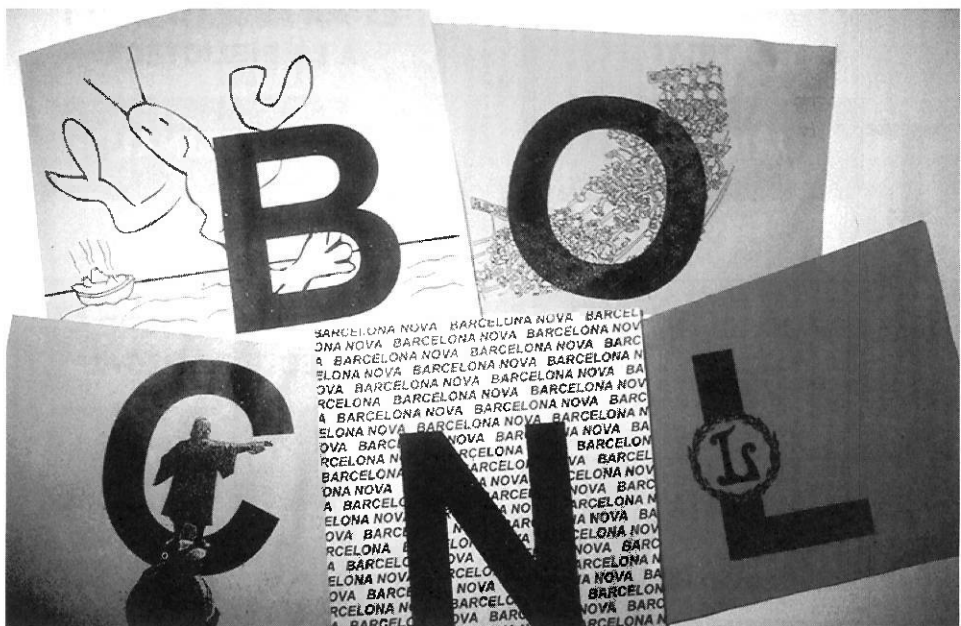

2.- Fase de recerca i anàlisi.

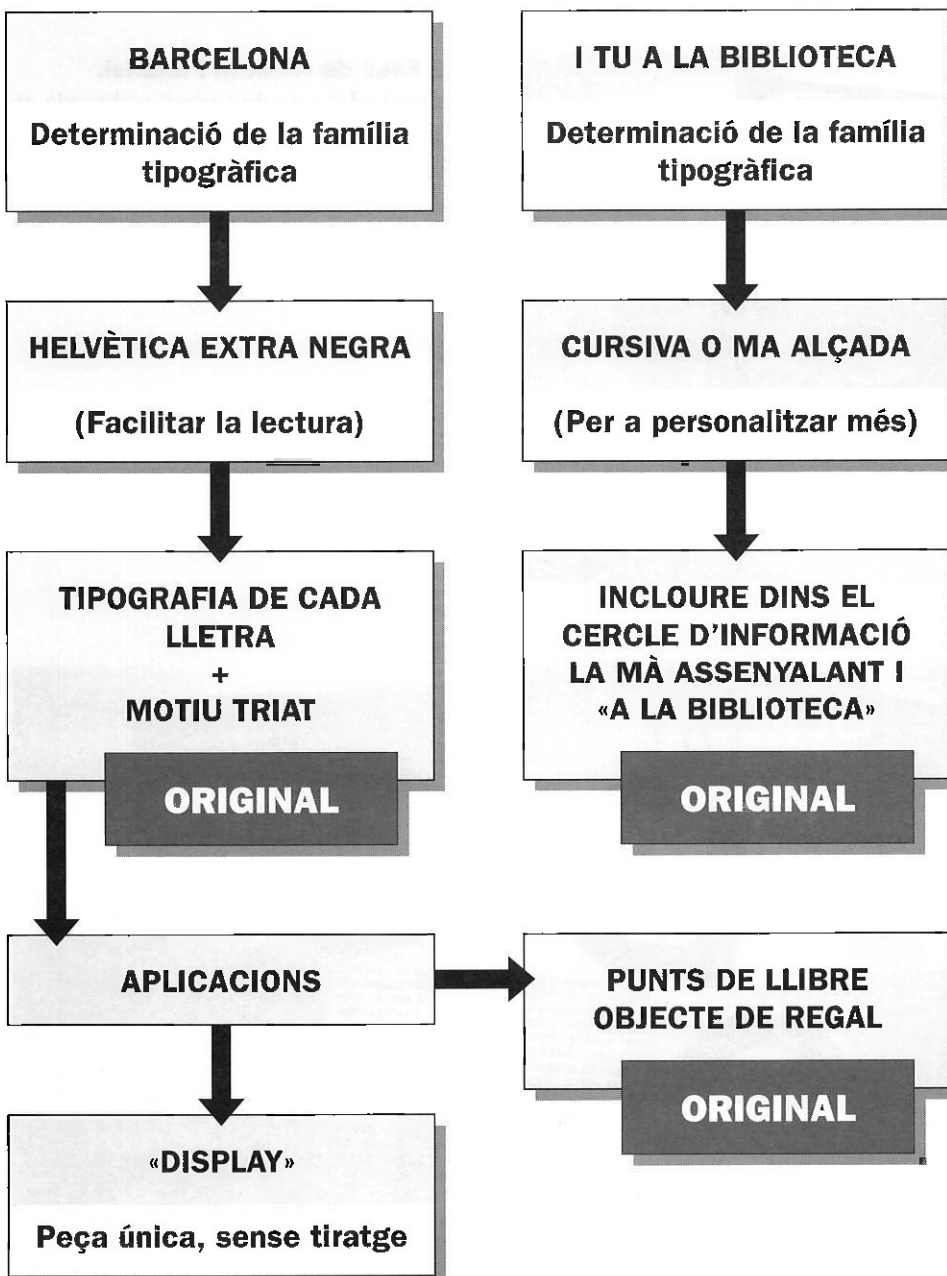
La metodologia de treball utilitzada en aquesta fase és partir de l'anàlisi teòric de resolucions gràfico-publicitàries i aplicar-les a l'encàrrec.

3.- Fase de disseny, muntatge i realització d'originals.

Concreció de tota la fase anterior en una resolució de disseny, combinant els elements escollits de cada manera gràfica i estètica.

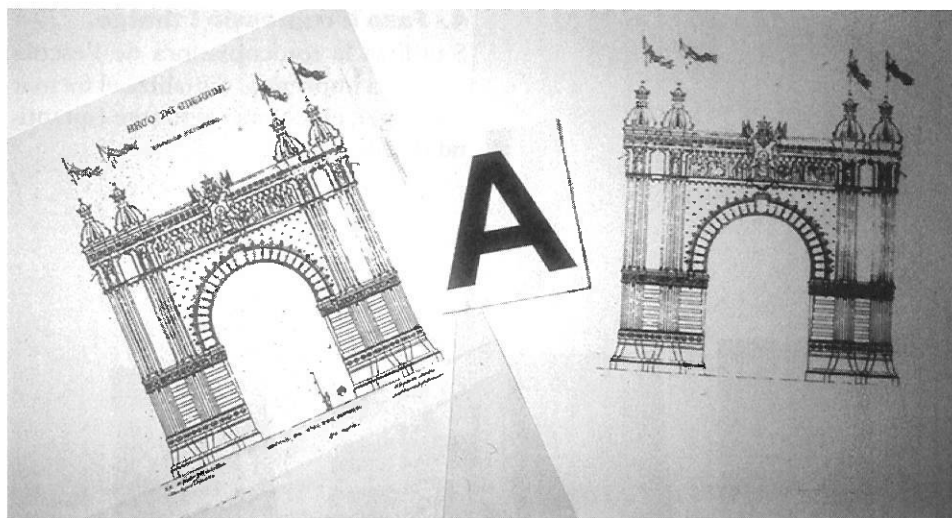
Es munta l'original i es confecciona un únic «display» que s'ubicarà a la biblioteca.

Programa d'educació visual i plàstica

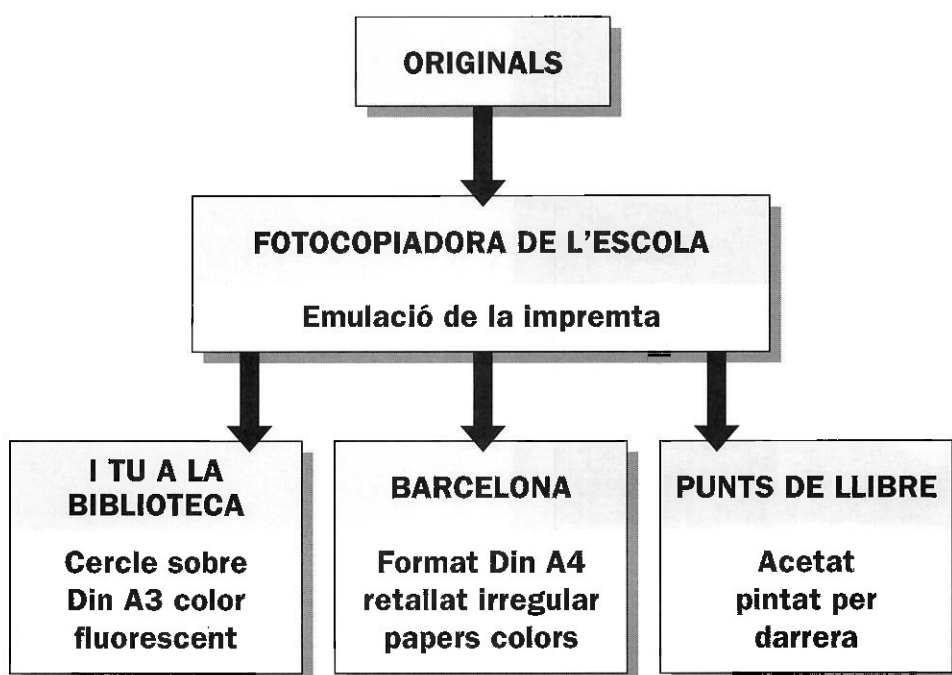
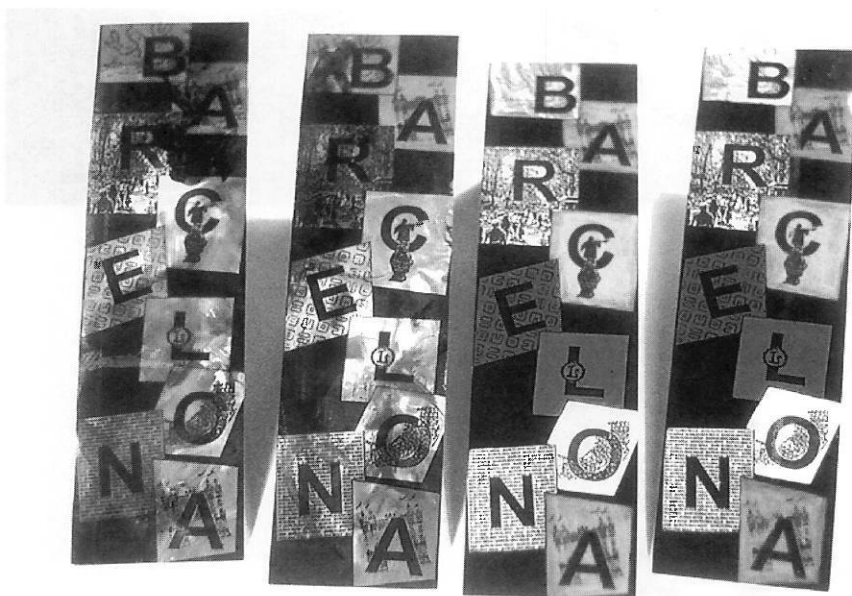
ICE de la Universitat de Barcelona - Ajuntament de Mollet del Vallès

---

4.- Fase d'impressió i tiratge.

S'utilitza la fotocopidora de l'escola com una impremta, s'analitza el format del paper, els colors i el tiratge (quantitat de còpies)

Programa d'educació visual i plàstica

ICE de la Universitat de Barcelona - Ajuntament de Mollet del Vallès

---

5.- Fase de llançament.

Estudi de l'entorn:

Per grups els alumnes analitzen tots els espais útils de l'escola per a col·locar la campanya, valorant quins són els més adequats.

A partir del vist-i-plau de la bibliotecària es realitza el llançament de la campanya.

6.- Conclusions i anàlisi dels resultats.

Per grups els alumnes elaboren un petit formulari dirigit als alumnes de l'escola. Analitzant el resultat d'aquest formulari es va fer una valoració de la campanya.

Aquesta fase porta implícita l'avaluació formativa tenint en compte que totes les altres fases ens han servit per a fer una avaluació sumativa: continguts referits a fets i conceptes, procediments i actituds, valors i normes.

EL TRIANGLE: TALLER DE PLÀSTICA

Dolors Serra, Alba Serra i Georgina Vila

Taller El Tirangle, Sant Cugat del Vallès

TALLER DE FANG

El fang per ser treballat no necessita instrument, l'infant farà servir les mans i, si en sent la necessitat, els objectes disponibles; i a mesura que es desenvoluparà la seva habilitat cap el modelatge, serà ell mateix qui ens demanarà alguna cosa per fer un treball més precís.

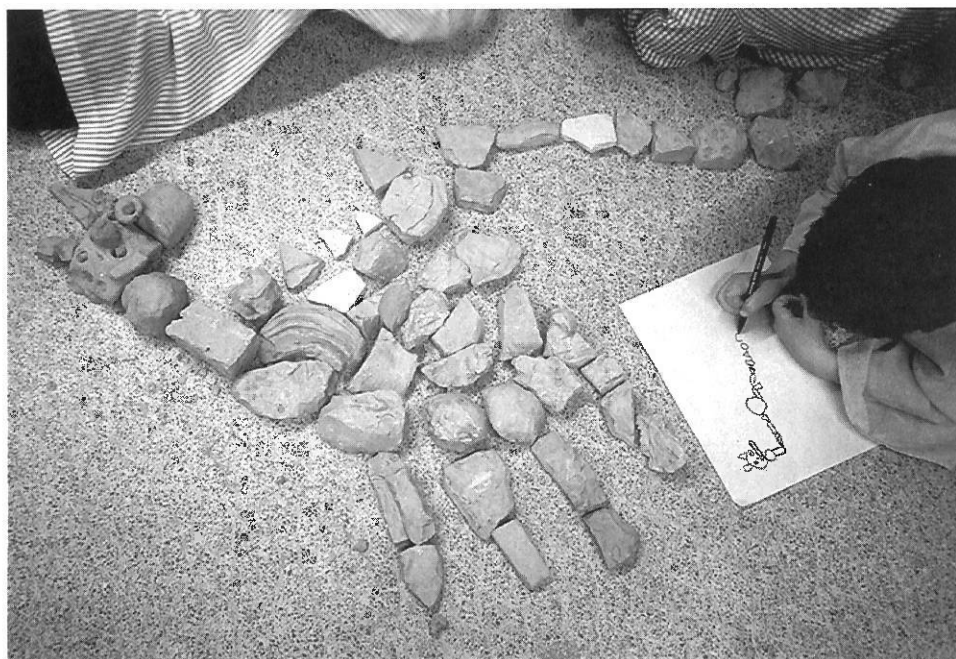
Les propostes del meu taller, parteixen del material que tenim entre mans: el fang - per aquesta raó prefereixo anomenar-lo pel nom del material que no pas pel procés tècnic, modelatge -. I d'una idea, concepte plàstic o tema que ve proposat per mi, pels nens o per la mateixa dinàmica de la classe. Per via d'aquesta proposta, es posa en joc la imaginació, la sensibilitat i la intuïció, i es desenvolupa la capacitat creadora que tot nen/a té.

Però abans de tot, cal conèixer bé el material, les seves possibilitats plàstiques: els diferents estats en que se'ns presenta: sòlid - sec o cuit - en pols, líquid - per un excés d'aigua - acabat de sortir del paquet on se l'envasa comercialment..., les diferents classes que existeixen, la qual cosa farà que tingui un color diferent i/o una textura diferent.

També en coneixerem una mica la seva història donat que és un material que l'home treballa des de fa milennis i, per tant, en la seva plasticitat i en la seva resistència enclou una epopeia fascinant, des dels primers còms i àmfores de les tombes prehistòriques a les estatuets i vasos grecs i etruscs a la ceràmica popular de totes les comarques que des de temps llunyans, sobre viu avui sense variacions perquè serveix a les necessitats que no canvien.

El material àudio-visual que he apor-

Representació d'un animal imaginari realitzada utilitzant terrosos de fang sec provinents de restes de treballs de modelatge. Treball fet en grup (3/4) nens i en el terra de l'aula. Edat: 6,7 i 8 anys

Programa d'educació visual i plàstica

ICE de la Universitat de Barcelona - Ajuntament de Mollet del Vallès

Una fàbrica de paper i el seu procés de treball. Proposta que combinava la utilització de tubs, cons, caixes de cartró amb una massa molt pastosa de fang, tipus xocolata desfeta.

Tema: construccions en equilibri. Edat: 7 i 8 anys. Treball individual.

tat a aquesta ponència és fruit de les idees abans esmentades i del treball diari amb els nens/es i el fang. No són imatges de resultats i prou, sinó de processos de treball, dels moments de presa de contacte amb el material, d'experimentar i manipular del joc cap a la forma.

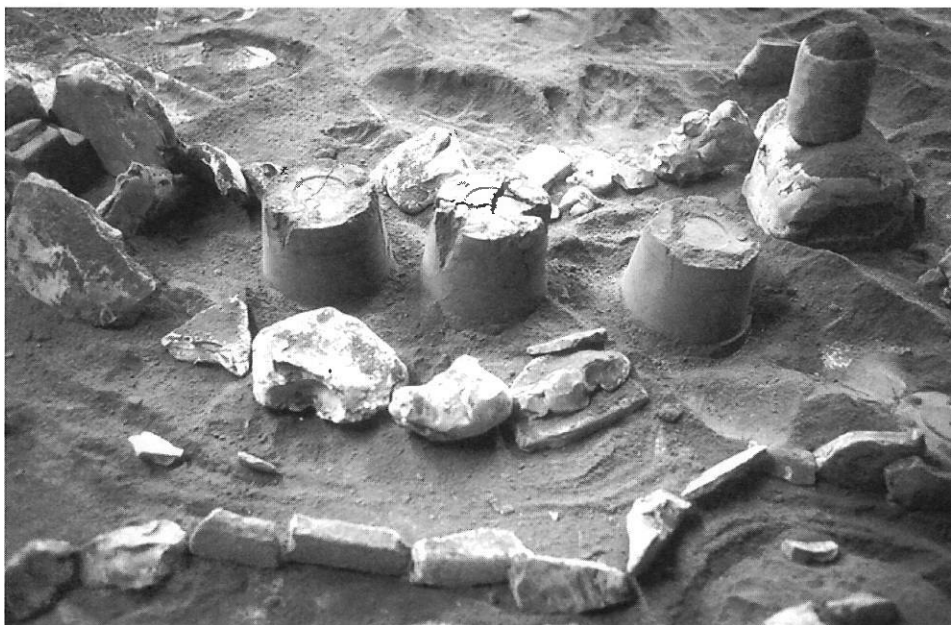
Les propostes del taller van des de construccions individuals o col·lectives,

durables o efímeres.

El tractament del fang com a: massa; suport; associat a altres materials; creant entorns; funció simbòlica.

Els conceptes plàstics que toquem:

- l'espai, com a lloc on es relacionen les formes, com a suport i superfície,
- els cossos, els volums, les relacions

Paisatge realitzat amb sorra fina de bòbila (fang triturat fins fer-lo pols) i trossets de fang sec. Treball de grup (15 nen/es) fet damunt d'un plàstic al terra de l'aula. Edat: 6, 7 i 8 anys

Programa d'educació visual i plàstica

ICE de la Universitat de Barcelona - Ajuntament de Mollet del Vallès

espacials que estableixen i com s'hi mouen,

- la forma, definint espais, cossos i composant els objectes com a un tot o en parts,
- la textura.

Les activitats del taller constitueixen un terreny d'experiències sensibles que criden l'atenció sobre allò viscut i sobre la imaginació, proposant mitjans i eines que enriqueixen la relació del nen/a amb el seu entorn i marc vital.

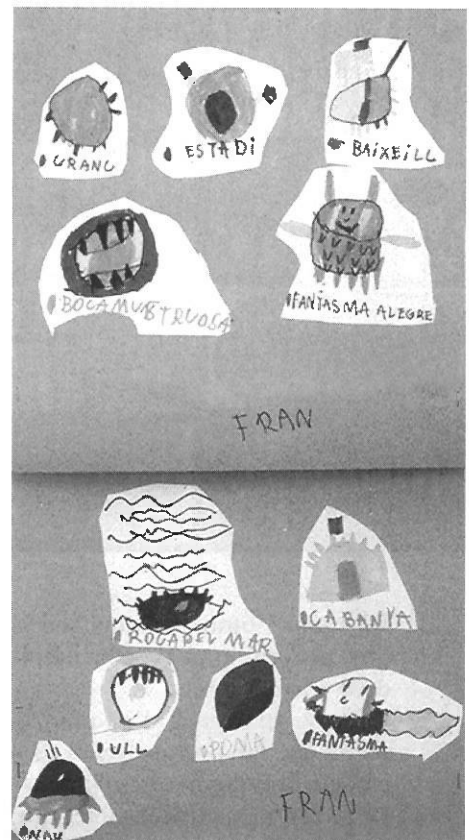
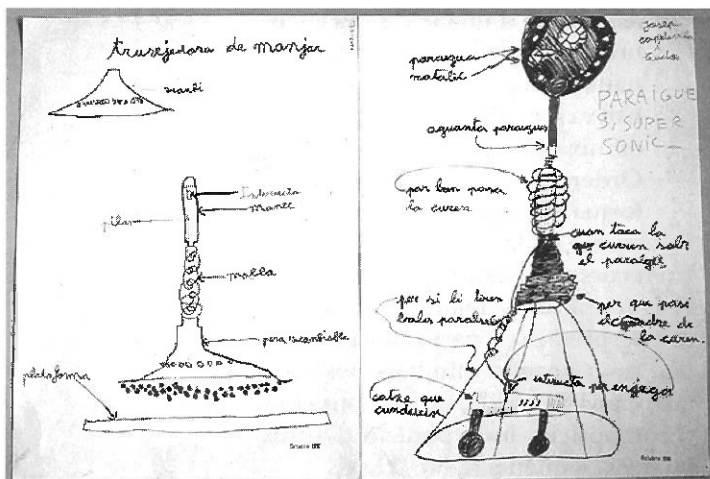
TALLER DE REPRESENTACIÓ EN EL PLA

En aquest taller treballem principalment a partir d'elements perceptuals molt directes.

Algú ha parlat de «la relació funcional entre el que els ulls capten i el que una persona ha de saber per sobreviure i gaudir de la supervivència». Jo dono molta importància a aquest concepte i, cada vegada més, oriento les propostes en aquest sentit. El treball de materialitzar, de formular plàsticament a partir d'allò observant és una molt bona manera de comprendre i interioritzar les coses.

Descriure, construir, transformar a partir de la corporalitat de les coses, de la seva forma, del seu color, del seu moviment, dels seus canvis, de les seves evolucions. Crear una forma de pensament vinculada al medi.

Es entendre l'acte plàstic com un gest

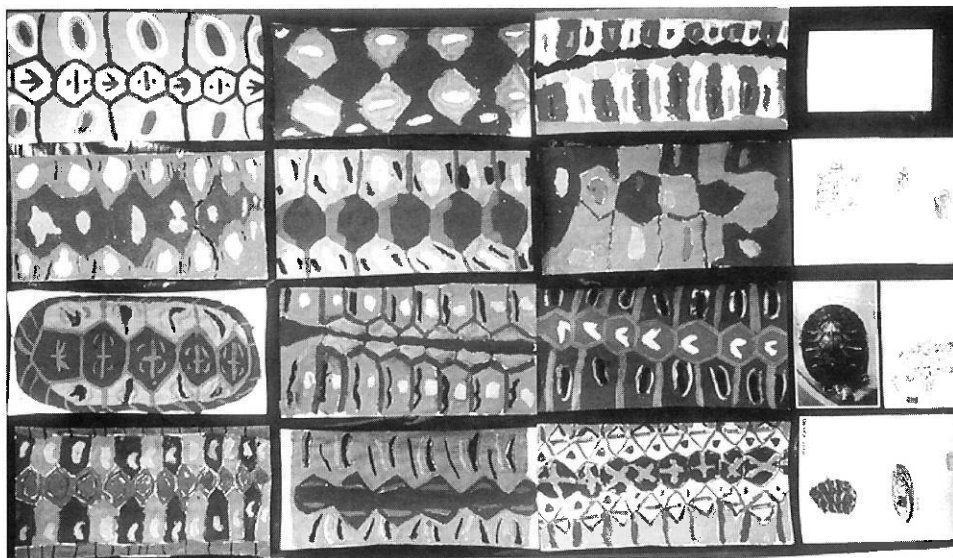

de comprensió i coneixement en primer terme. L'expressivitat i el sentiment hi són implícits, flueixen (evidentment en major o menor grau segons les possibilitats emotives del referent, i segons la intencionalitat que li donem).

La interpretació plàstica entesa des d'aquesta perspectiva, pot vincular-se a gran nombre de matèries i dóna moltes possibilitats de treball en el marc escolar. En contraposició a la «plàstica» practicada com a matèria aïllada, que no té cap sentit, per molta experimentació de materials i tècniques que comporti.

Feta aquesta introducció conceptual, parlaré una mica del procés de treball que, a grans línies, és el següent:

- Interpretació a partir d'un referent directe si és possible, o de fotografia, en alguns casos.
- Posar els alumnes en situació de «percepcions noves» de les coses, en el sentit d'evitar els estereotips apresos. Estratègies que obliguin a mirar realment allò que tenim davant. Per exemple:

1. Dibuixar l'ombra de les coses, que proporciona l'essencialitat de la forma.
  2. Utilitzar marquets d'enquadrament, que fan prendre més consciència del fragment escollit.
  3. Dibuixar a partir del tacte, que posa de manifest aspectes ignorats de la naturalesa de les coses.
- Utilitzar materials i eines que possibilitin el gest fresc i espontani, la línia neta i decidida. Com menys habituals i coneguts millor, que no permetin els traços automàtics i inconscients. Per exemple:
    1. Dibuixar retallant, interpretant directament. És una aplicació força radical d'aquest concepte, que dona uns resultats molt interessants. (No, abans dels 8/9 anys).
    2. Dibuixar amb pinzell, aprofitant les diferents possibilitats expressives del traç. El mateix, amb el plomí o la canya. (A partir dels 11/12 anys).
    3. Gravar amb punxons o gúbies sobre diferents superfícies: de gruix, fang, porexpan (petits). Linòleum, metacrilat, etc. (grans).
- Es tracta en tots els casos d'interpretar directament amb aquestes eines. Perdria el sentit, resseguir a posteriori, allò dibuixat prèviament.
- A partir de les interpretacions directes d'un referent concret, cercar altres possibilitats expressives a la imatge obtinguda. Com ara:
    1. Inventar funcions imaginàries als objectes, i realitzar-ne la representació gràfica.
La fotografia ens mostra uns invents a partir d'estrís de la cuina. (7 anys)
    2. Cercar analogies de forma. En què ens fa pensar aquesta forma, què se li assembla. Cal partir d'objectes suggerents, per exemple, la castanya en el moment de caure, a principis de tardor.
La closca punxosa oberta, mig o oberta que deixa entreveure el fruit, la closca per dintre...
El treball va ser realitzat a partir d'una projecció de diapositives a gran format. (6/7 anys).
    3. Ampliació d'una textura. Descobrir i analitzar les formes de la natura. La proposta d'aquest treball va ser «pintem les formes del dibuix de la closca de la tortuga». Ordenant el dibuix a partir de la forma hexagonal encadenada del centre de la closca. (8/9 anys).
  - Un recurs especialment interessant és el de reutilitzar la imatge de la primera interpretació, a partir de la fotocòpia. Això permet infinitats possibilitats: canvis d'escala, descomposició i recomposició, incorporació d'altres imatges, seqüències, etc.

TALLER DE CONSTRUCCIÓ

En el taller de construcció es treballen dos aspectes bàsics:

- a) l'ocupació de l'espai
- b) un coneixement de les possibilitats dels materials.

A.- L'ocupació de l'espai

L'espai a ocupar pot ser gran o petit. Entenc per espai gran, quan tot el cos hi pren part, és un lloc vivenciat i part activa de l'acció. Per exemple: ocupació de tota la classe on s'hi generen espais interiors, exteriors, oberts, tancats...

Per espai petit entenc el treball de «sobretaula» el que s'abasta amb les mans.

B.- Un coneixement de les possibilitats dels materials

És important conèixer i investigar al màxim totes les possibilitats expressives dels materials que ens envolten així com les seves propietats més elementals de ductilitat, resistència, equilibri...

Qualsevol material ens pot ser útil. En el taller recollim tot allò que els nen/es ens porten: una pinya, una joguina trençada, un tros de totxana, unes oueres, una caixa...La forma, les textures, el material o canviar-li la funció pot formar part d'algun treball.

Un altre aspecte que valorem molt és la idea: «fer allò que un vol o esbrinar allò que pot generar una necessitat, un desig d'investigar, de provar. Per tant, la relació amb els treballs no pot ser freda, ha d'existir una implicació i una capacitat per buscar recursos cal desenvolupar l'enginy.

En cap moment s'oblida el món lúdic del nen/a, s'intenta valorar la petita cosa que en l'adult pot passar desapercibuda.

En tot aquest treball pren una part important la sensibilització al tacte dels materials, l'aprofundir en les textures com a camí de coneixement i com expressió de sensacions.

Les diapositives que han acompanyat la sessió formaven part de tres propostes diferents.

1. CONSTRUCCIÓ DE CABANES A LA CLASSE.

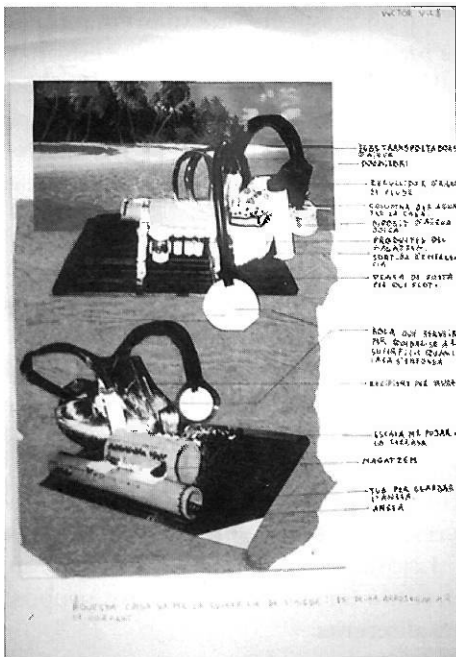
- Ocupació d'un gran espai.

Els comentaris van fer referència als aspectes que van intervenir en el treball, els conceptes, les plàstics, el procés i el resultat final.

El treball va tenir una continuïtat en petites cabanes individuals, on la tècnica l'espai fet el detall, la consciència de dins i fora van ser el mitjà per convertir el treball en un element lúdic.

2. L'HABITACLE D'UN ANIMAL

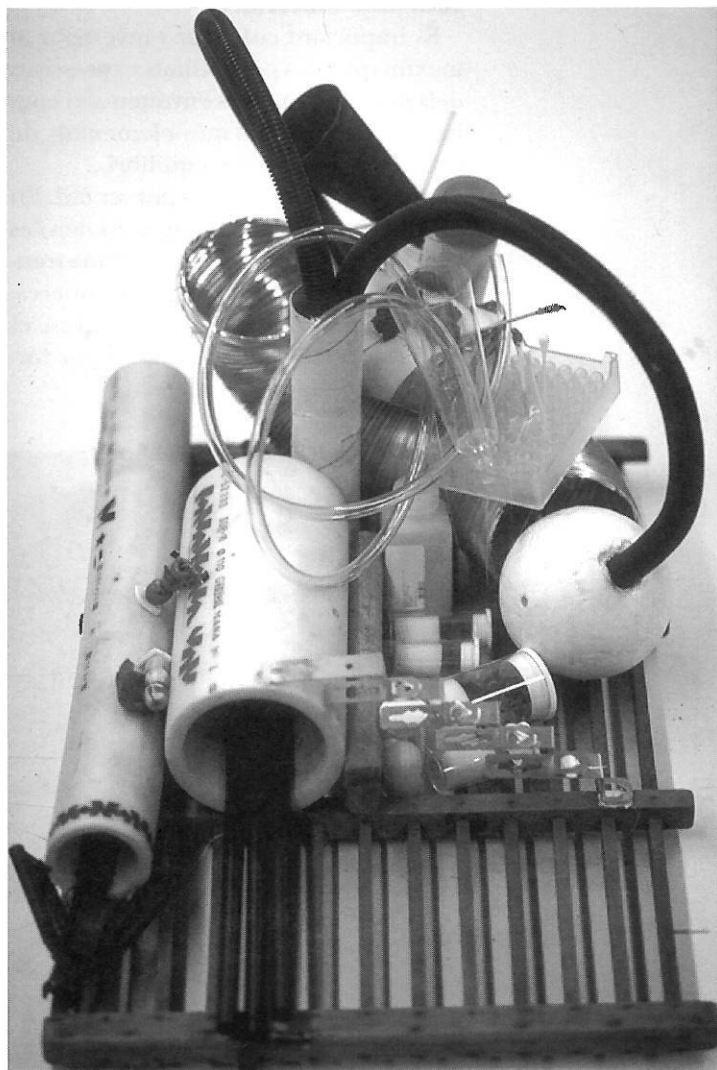
- La utilització de la «casa» de l'animal comparada amb la nostra. La construcció de l'habitacle en funció d'un animal real o imaginari. Un aspecte bàsic era l'intent de coherència segons la morfologia, la funció, l'espai i els materials...

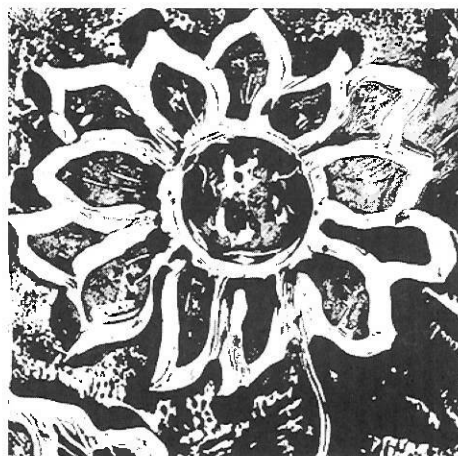
El treball va tenir dues parts ben diferenciades la construcció material i un fomentatge per mitjà de fotografies, transparències, fotocòpies mostrava el lloc on es situava aquest hàbitat.

3. TRANSFORMACIÓ D'UN OBJECTE: UN PARAIGÜES

- Canviar la seva forma i la seva funció.

Aquest treball va exigir un anàlisi previ dels materials i les seves possibilitats tècniques.

DEBAT

LES TÈCNIQUES D'EDUCACIÓ VISUAL I PLÀSTICA I LA REFORMA

MODERADOR

Salvant les excepcions, com es poden realitzar tècniques d'impressió a Primària si moltes vegades hi ha manca d'estructura, o a Secundària si la dotació de les aules de Plàstica està pensada per a fer dibuix tècnic?

MONTSERRAT OLIVER

Cal disposar de molts més recursos dels que es poden utilitzar a la classe i tenir molta cura de la seva organització. Penseu que el mestre ha de tenir el suficient enginy d'agafar grups petits, mentre els altres estan treballant una altra tècnica que no necessiten la seva atenció, organitzar l'espai d'impressió en dues taules on els alumnes disposin de la tinta, de la premsa, si se'n té, o dels rodets de pastisseria o fins i tot d'una ampolla per poder pressionar.

Malgrat tot, no es tan important la infraestructura de què disposem, sinó com ho disposem; i el problema no és de Primària o Secundària. No fem racons a Parvulari?, doncs no veig per què no es pot aprofitar aquesta organització a qualsevol altre nivell Educatiu.

GEORGINA VILA

Només voldria refermar la idea que planteja la Montserrat. Tot es pot fer, només cal saber organitzar-ho tenint en compte la finalitat que volem aconseguir amb cadascuna de les propostes.

Per què fas aquesta tècnica d'impressió, per intentar reproduir-ho moltes vegades?..., per sensibilitzar el nen vers les textures? Si és aquesta la finalitat, caldrà buscar la tècnica més adient i que el nen pugui anar investigant sobre el procés per poder aconseguir la textura que ell vol aconseguir.

Crec que, en el cas de les tècniques d'impressió, no és tan sols un proble-

ma de reproducció, sinó que moltes vegades són més importants les qualitats. Això ens portaria a plantejar si organitzem per reproduir o organitzem per sensibilitzar el nen.

MODERADOR

La realització de determinades tècniques està condicionada a la durada de les sessions, i al nombre d'hores assignades a cada curs. Quines implicacions té la distribució del temps en el desenvolupament del currículum?

HÈCTOR REMACHA

D'implicacions en té moltes, però crec que passa per una bona programació i per una bona distribució del temps que disposem. Si que se m'ocorre que moltes vegades és difícil programar allò que tu creus que seria interessant perquè no depèn de tu, intervenen factors externs com pot ser l'ús de la fotocopiadora... o altres elements tècnics que moltes vegades cal consensuar prèviament quina utilització se'n farà.

BIBIANA PEDEMONTE

Aquest és un tema que pateixo directament perquè des de fa dos anys m'han deixat les sessions de Plàstica a una hora. És una salvatjada, però com que cal que a l'Escola es faci de tot, llavors amb enginy, imaginació i indignació amb les persones que decideixen els horaris, intentem suplir la manca de temps.

Una de les estratègies és la interdisciplinarietat, de manera que es pugui aconseguir un petit marge de temps d'una altra àrea. L'altra és oferir-se el primer a fer tallers per escombrar hores cap a casa.

Les solucions a vegades són d'allò més inaudites, aquest any que, a més a més, he de donar castellà, fem una mena de

castellà- plàstica molt suggerent.

De fet les sessions d'una hora, les sessions curtes impliquen una planificació del treball molt acurada i conèixer molt el procediment i el que vas a fer per no enganxar-te els dits.

MONTSERRAT OLIVER

Insistiria una altra vegada en l'organització, així com abans hem parlat de l'organització de l'espai, ara em referia a la del temps.

Moltes vegades es dóna un espai de temps molt curt per l'Expressió Plàstica que, a més a més, coincideix amb les darreres hores del dia, quan els nens estan cansats. Aquest fet obliga al mestre a plantejar-se, en el Tercer Nivell de Concreció, què és el que vol ensenyar d'una forma molt seriosa. Jo proposaria que, en comptes de planificar només tècniques, es plantejessin quins conceptes plàstics volem explicar, volem que els nens al final del curs assumeixin, i des d'aquest punt de vista és quan cal escollir les tècniques adequades per a que els nens arribin al coneixement d'aquests conceptes, ja sigui del color, de la forma, de la línia..., i hi ha un ventall de tècniques tan gran, tan gran, que se'n pot fer cada dia una al llarg del curs sense repetir-ne cap, però això ens portaria a educar nens tastaolletes sense arribar a aprofundir en cap aspecte; i el que és important l'experimentació, de l'acumulació de saber a partir de les primeres experiències, de les segones proves..., com a partir dels resultats de les primeres pots modificar la teva actuació en la tercera o quarta experiència.

Es evident, doncs, que el mestre no pot triar totes les tècniques que existeixen, les que coneixem, les que se'n deriven del Currículum per a cada curs, sinó que cada curs cal triar-ne unes quantes per arribar al coneixement d'aquells conceptes que ens hem proposat ensenyar, perquè les tècniques són el mitjà per a construir el coneixement, i com més s'aprofundeixi la tècnica, més solucions tindrà el nen per a poder expressar-se creativament.

Em sembla molt correcte que durant un curs escolar es triïn les tècniques

d'impressió com a tècnica principal, sense rebutjar-ne altres; però el que no podem fer és dedicar un dia a tècniques d'impressió, un dia a pintura, un altre a dibuix sense establir lligams que donin coherència al treball que realitzen els nens.

Crec que amb aquests criteris no és difícil organitzar la programació del curs malgrat la disponibilitat horària no sigui la més adient.

HÈCTOR REMACHA

Una qüestió que cal preveure és el control d'aquest treball que s'ha de començar i acabar en una hora..., hora i mitja...

MONTSERRAT OLIVER

Aquest és un aspecte que he insinuat però no he dit explícitament. Un treball s'ha de començar i s'ha d'acabar ben acabat, i si amb una hora no n'hi ha prou, s'acaba la propera sessió malgrat sigui la setmana que ve. Cal disposar de la infraestructura mínima per poder deixar assecar un treball, per poder-lo guardar a mig realitzar...

ASSISTENT

És cert que tenim problemes amb l'horari, però jo també reivindicaria una matèria amb cara i ulls, perquè al final encara no sabem en quin racó ens col·locaran. Tinc la sensació que hem d'anar per un altre camí, dedicar-hi més hores, només per equiparar la nostra àrea a les altres.

A l'escola es dediquen un munt d'hores a les àrees que es consideren importants. Resulta que sobre el paper, l'Educació Visual i Plàstica cobreix uns aspectes del desenvolupament molt importants, però a que a l'hora de la veritat cal anar molt ràpid a fer-ho, això si tens una classe motivada i amb uns bons hàbits de treball. Si et trobés amb un grup-classe poc desenvolupat en el camp de l'expressió plàstica, et pots passar una bona estona situant el grup, motivant-lo, i quan tenen la pintura preparada, és hora de plegar... i si tot això ho fas en una aula que no està especialitzada, el desencís progressa a ritme

exponencial...

No em crec que el Currículum ha de ser ampli, que hi ha d'entrar tot. No es veritat que hi entra tot, encara avui per avui, hi ha àrees de primera i de segona, les importants i les complementàries.

Les solucions que s'estan aportant aquí són solucions parcials que no ofereixen cap alternativa global al tractament de l'àrea. És prou clar que mentre no es contempli a la vegada la infraestructura, l'horari, els recursos, els continguts, l'especialista continuarem tenint una plàstica tercermundista.

MODERADOR

La manca de temps i d'infraestructura, justifica que l'enfoc de l'àrea es decanti més cap a aspectes visuals, de lectura de la imatge, que als creatius i expressius?

HÈCTOR REMACHA

Penso que no s'ha de justificar, sinó que és importantíssim que es decanti cap a la lectura de la imatge. En aquest sentit, un tipus de treball com el que he presentat aquest matí que explica un procés de disseny, la lectura de la imatge és fonamental perquè forma part del procés de creació d'una campanya publicitària, i després serà més fàcil analitzar els missatges que t'arribin a les mans.

Estic parlant com a professor de Secundària, no sé com es planteja aquest tema a Primària, però no cal justificar-lo.

BIBIANA PEDEMONTTE

Crec que hi ha una sèrie de coneixements i de continguts en l'art, i per altra banda hi ha un llenguatge plàstic propi, que ha d'estar equilibrada la lectura d'imatge i la producció.

ALBA SERRA

Els dos són importants però que no necessàriament ha d'anar lligat l'un amb l'altre, i que generalment se'ls presenta com les dues cares de la mateixa moneda. És el cas del consum d'imatge en general, i el fet de veure imatge - obra plàstica - dels artistes... i la producció artística. Crec que no ha d'haver una

correspondència directe entre ambdós fets.

Em sembla que relacionar la visita de l'obra d'artistes i la producció fàcilment pot provocar que el nen acabi fent «Mirós».

El que sí em sembla és que s'hauria de fer molta més lectura d'imatge, tant d'obra d'art com d'imatge publicitària. Dels mitjans de comunicació o de tota la imatge que ens envolta, i que no es poca, però establint una clara diferència entre la lectura i la producció artística.

MONTserrat OLIVER

Em sorprendria molt que a les escoles es fes més lectura de la imatge que no pas treballs expressius, sobretot a Primària. Malgrat tot, s'ha de fer. Els nens han de conèixer les produccions de l'art, el llenguatge plàstic tal com es produeix al seu entorn. Se'ls ha d'apropar l'obra d'art, que la contemplin, que la mirin, que en sàpiguen fer la lectura inicialment ajudats pel professor.

Un altre tema és el de les recreacions, que és una manifestació artística a la que han recorregut tots els artistes al llarg de la història de la Humanitat. També és possible que els nens les facin, però no sistemàticament. Cada vegada que es vagi a un Museu o a una exposició s'ha de fer la recreació del que han vist.

Les dues coses són importants perquè una ajuda a crear imatges noves a la ment, a veure altres maneres de veure les coses i a la vegada això provoca expressions més personals.

GEORGINA VILA

Penso que s'han de fer les dues coses, tan l'expressió com la reflexió, tan important és l'acció com el saber llegir una imatge, saber-la entendre i comprendre-la. Cap de les dues és excloent ni una prima sobre l'altre, sinó que és tan important l'acció com la reflexió.

ASSISTENT

No creieu que es pot induir a confusió en posar dins del mateix sac tècniques de gravat amb incisió i les imatges produïdes amb fotocopiadora?

BIBIANA PEDEMONTE

Et voldria fer una precisió, en el Miniprint de Cadaqués d'aquest any les fotocòpies accepten com a gravat i fins i tot el fax.

MONTSERRAT OLIVER

A veure, aquest matí he anomenat la fotocopiadora i l'ordinador que es podrien considerar com a tècniques d'impressió, però s'acosten molt més a totes les tècniques d'impressió mecàniques com és la fotomecànica, l'offset... i que serveixen per a repetir, una i altra vegada, exactament la mateixa imatge.

Convé diferenciar-les de tècniques que fan servir els artistes on cada prova es diferent de l'altre i el resultat és molt més expressiu; amb això no nego l'expressivitat d'una tècnica més mecànica, però evidentment no és gravat, és tècnica d'impressió. La xilografia, la litografia... són les pròpiament de gravat, la fotocopiadora, l'offset i totes les tècniques més industrialitzades no es poden considerar com a gravat, com a tècnica d'impressió sí.

ALBA SERRA

Suposo que falta la poètica del material, una la té més que l'altre.

De totes maneres, crec que és tan precari el nivell que s'està a l'escola que aquesta discussió és de luxe.

MONTSERRAT OLIVER

És una qüestió semàntica, s'ha de posar cada cosa la seu lloc.

HÈCTOR REMACHA

A nivell artístic si que la utilització d'un tipus de maquinària o una altre implica una determinada tendència. La fotocopiadora ens apropiaria a noves tendències artístiques més conceptuals, més del moment, més d'art contemporani.

S'hi està treballant en aquest sentit, i és interessant que l'alumne ho sàpiga i l'utilitzi, és un altre mitjà que pot servir per expressar-nos. L'aspecte poètic que deies crec que no és tant important.

MONTSERRAT OLIVER

Jo voldria apuntar que aquestes tècni-

ques s'acosten molt més a les tècniques de disseny, com he dit abans, que són treballs que cal acabar de seguida, on la immediatesa és tan important com el producte final, que permeten certes experimentacions però no com les tècniques de gravat i d'impressió artístiques. Penso que s'ha de tenir una fotocopiadora, un ordinador que també permeten experimentar - i potser sí que hi entra la part poètica que deia l'Alba - però penso que de tot aquell potencial de recursos sensorials que tenen les tècniques de gravat, els mitjans mecànics d'impressió només es queden amb la visió, perden tota la potencialitat de percepció i representació.

ASSISTENT

Suposo que amb la fotocopiadora passa el mateix que fa cent anys quan els avantguardistes van començar a treballar amb el linòleum. En Picasso per exemple. En aquell moment deuria ser un escàndol, el linòleum era un material impur i els acadèmics el criticarien amb molta duresa. En canvi ara el linòleum ja forma part de la nostra història i per tat ja el podem utilitzar.

Podem aplicar el mateix discurs a la fotocopiadora perquè actualment és un element important, imprescindible, del contrari estem generant un buit en l'educació dels nostres alumnes. Això no exclou que es continuï utilitzant el fang, la pintura, i tots aquells materials i eines que tradicionalment s'han considerat propis de l'àrea.

ASSISTENT

Estic d'acord en què la fotocopiadora és important, i també ho és la màquina de fotografiar, el vídeo, l'ordinador... però resulta que després en l'aplicació de la Reforma ja són figures d'un altre paner. Estic treballant en un Centre d'ESO, desconec la problemàtica a Primària, on disposes d'un crèdit anual de trenta hores distribuïdes en tres sessions setmanals durant un trimestre. Jo em pregunto com és possible que es puguin fer tantes coses, que estan en el programa? i a més a més aprofundir si el Currículum és tan divers i disposem

de tan poc temps? Per altra banda com una escola pot amortitzar tota aquesta inversió en material?, sigui material tecnològic o fungible, perquè cada tècnica que proposa el Currículum implica un determinat material; si n'hi ha moltes de tècniques que cal treballar a l'escola, quin centre pot equipar una aula de Plàstica amb tot el material necessari per aconseguir els objectius de l'Àrea?

Per altra banda, voldria fer una crítica a les comunicacions presentades aquest matí. Tinc la sensació que bona part de les experiències presentades han quedat reduïdes a treballs manuals, la referència a l'art ha quedat molt relegada a un segon terme. La Montserrat ha relacionat en la seva exposició teòrica les tècniques de gravat amb diferents moviments artístics, però després no s'ha vist cap relació entre les activitats realitzades pels nens i la història de l'art. Jo em pregunto, com es poden vincular les tècniques de gravat amb l'art? La història de l'art és important, no es tracta de fer coses, sinó de plantejar-se en quin sentit, amb quina finalitat, plantejar-se aspectes concrets, com per exemple, el que ha significat la introducció d'un nou material com ha estat el linòleum, o el naixement del disseny modern...

I tot això en trenta hores. Crec que si no es tracten aquests referents culturals, estem buidant de continguts l'Àrea i potser sé que només ens quedarem en el treball manual... i què li quedarà a l'alumne?

MONTSERRAT OLIVER

Penso que el Currículum és un Currículum marc, no podem fer totes les tècniques ni totes les activitats que allà es proposen en un curs, és del tot impossible. La limitació horària que manifesteu fa impossible imaginar que es pot adequar un currículum tan exhaustiu com és de Belles Arts a l'educació obligatòria, perquè si us hi fixeu el nostre currículum conté els mateixos conceptes i continguts que tenen les escoles superiors.

El que passa és que s'han d'adequar en funció del temps i de les altres limi-

tacions que tenim. Plantejar-se que donat el gran ventall de tècniques de què disposem, el que és important és que cal treballar a partir dels conceptes que volem ensenyar i en funció d'aquests, determinar quines tècniques són més útils per assolir-los i en les que puguem aprofundir i experimentar, de manera que el nen gaudeixi i aprengui sense necessitat d'anar angoixats.

És millor treballar dues o tres tècniques al llarg del curs en profunditat, començant i acabant cada procés amb tota la correcció que requereix cada tècnica, amb totes les implicacions de conceptes, d'apropament a l'obra d'art, a la imatge, de coneixement d'artistes que calgui; però sobretot que sigui un treball complet, on es treballin conceptes, procediments i actituds tot al mateix nivell, penseu que per primera vegada a la història el Currículum oficial dóna la mateixa importància a cadascun d'aquests continguts.

No oblidem que si treballem tècniques, hem de treballar conceptes i hem de treballar actituds, i si us ho mireu bé us adonareu que podeu començar a programar per on vulgueu; si comenceu per les actituds, segur que treballareu tècniques i conceptes; so ho feu per les tècniques, també estareu treballant actituds i conceptes... perquè, a la fi, tot està interrelacionat.

Per altra banda també estic d'acord en que s'ha de reivindicar més temps perquè un Currículum tan exhaustiu, tan ric com és el nostre no es pot treballar, amb les condicions actuals, ni amb la Primària ni amb la Secundària senceres.

HÈCTOR REMACHA

Per al·lusions, voldria reprendre el tema de la utilització de les màquines perquè l'he esmentat en la meua comunicació i perquè crec que no té cap sentit discutir si els nens poden utilitzar la fotocopiadora o no. Bé, de treballs amb vídeo se n'han fet molts a Primària i Secundària i se'ls deixa un vídeo. L'aparell de vídeo és molt més susceptible que li passi qualsevol desgràcia que a una màquina fotocopiadora perquè les possibilitats

de manipulació són més limitades. De passar, poden passar moltíssimes coses a tot arreu i sort que ens en passen.

Una de les gràcies que té la fotocopiadora és que té un ús immediat, un resultat. Si et plantejges veure com em quedaria una imatge més gran o més petita, ho fas i la pots observar. Penso que possiblement és més immediata que l'ordinador...

BIBIANA PEDEMONTTE

Voldria remarcar que la xilografia, la litografia, la calcografia, en el seu moment van ser tècniques comparables a la fotocopiadora actual. El que passa que ara les veiem amb una visió històrica que ens la fa magnificar i ens les fa catalogar com a procés artesanal, però el Sr. Gutenberg quan es va inventar la seva premsa i les seves lletres no pensava en fer art, només es plantejava inventar un mètode de reproducció.

ASSISTENT

Penso que cal resituar les coses. La fotocopiadora és una eina més a l'escola com pot ser l'ordinador o el vídeo.

Recordo que quan es van introduir els ordinadors, se li destinava un espai horari i quasi era considerat com un element màgic. Ha passat algun temps fins que no s'ha replantejat la seva funció en el procés educatiu dels alumnes, com un mitjà més al servei de... Cal saber utilitzar correctament qualsevol eina de les que disposa l'escola. Doncs el mateix passa amb la fotocopiadora o el vídeo, són eines que cal utilitzar amb mesura i que el nen aprengui a utilitzar-los, i no només aquests sinó el més ampli ventall possible, en funció de les necessitats que se li plantegin en el normal desenvolupament del seu procés d'aprenentatge.

Per altra banda les tècniques modernes han d'estar a l'escola perquè els nostres alumnes els ha tocat viure aquest segle i no podem obviar el que per a molts d'ells és una eina quotidiana en el seu entorn. Ara bé cal utilitzar-les en la seva justa mesura, en equilibri entre les modernes tecnologies i les tradicionals, sense abusar de cap dels extrems.

ALBA SERRA

Penso que, a vegades i amb les condicions que s'ha de treballar, si és una ruqueria encaparrar-se massa amb tècniques complicades, i sembla que sovint es té una mena de dèria amb les tècniques que arriben a convertir-se en un bolet que no tenen cap sentit per elles mateixes.

Cal plantejar feines que vinculin coneixements, ja sigui amb la fotocopiadora o amb el dibuix, i que independentment de la seva complexitat tècnica que provoqui situacions d'experimentació senzilla, que apropi la història de l'art i les obres artístiques a l'escola.

S'ha de tenir molt en compte la pròpia situació de l'escola que no pot fer tantes coses diversificades i soltes que no condueixen a cap finalitat.

MODERADOR

Darrerament s'ha posat més èmfasi en els aspectes conceptuals, procedimentals i actitudinals que en les pròpies tècniques. Quin lloc haurien d'ocupar cadascun d'ells en la nostra àrea?

HÈCTOR REMACHA

No és més important una cosa que altre. Potser si que es possible que es produeixi un fenomen de modes o de tendències o formes d'enfocar i no saps ben bé perquè; potser perquè el col·lectiu funciona així. De totes maneres haurien de tenir la mateixa importància els conceptes, els procediments, les actituds i les tècniques.

El que si caldria es seqüenciar els continguts del Currículum i tenir molt clar que s'ha d'ensenyar a cada etapa educativa.

BIBIANA PEDEMONTTE

Jo ho compararia al menjar, uns bons ingredients i un bon material és important, però un bon cuinat també. Tan bona és la cuina senzilla com la complicada... i les tècniques a la nostra àrea no són altra cosa que la cuina.

MONTSERRAT OLIVER

Bé, la idea de cuina, és una manera de dir, és un llenguatge que fan servir

Programa d'educació visual i plàstica

ICE de la Universitat de Barcelona - Ajuntament de Mollet del Vallès

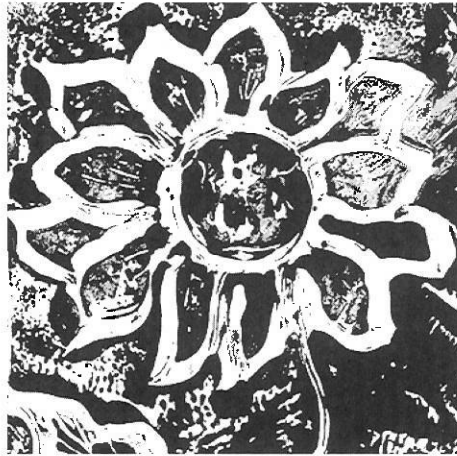
---

molts artistes, però considero que les tècniques sí que s'han d'ensenyar. Si decidim que s'ha d'aprendre a utilitzar el pinzell, caldrà ensenyar com s'ha d'agafar, com s'ha de tractar, que no es pot deixar de cap per avall, s'ha de netejar..., són aprenentatges que no es poden oblidar: el saber fer.

Aquest saber fer, és tan important com la pròpia expressivitat del nen, fins al

punt que seria bo dedicar alguna sessió només a aprendre una tècnica concreta, sobretot quan es proposen tècniques difícils que cal realitzar aprenentatges previs sobre la pròpia tècnica; perquè de la utilització d'una eina d'una manera o d'una altre se'n deriven resultats diferents, i això també cal saber-ho perquè afavoreix la capacitat expressiva i creativa.

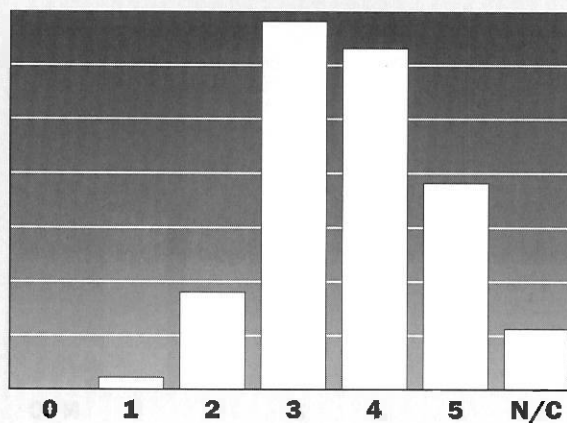

AVALUACIÓ

DINÀMICA

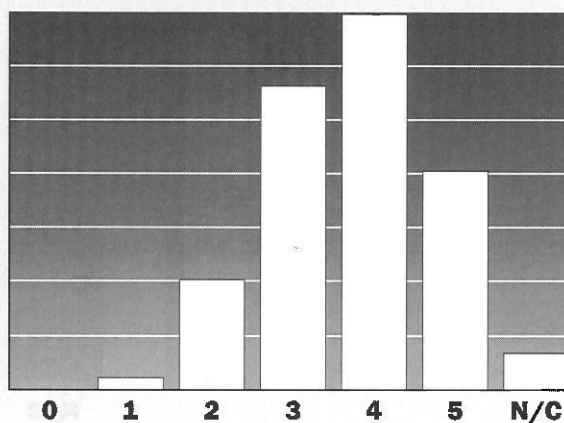
Enquestats: 89

Valoració	%
0	0,0
1	1,1
2	9,0
3	33,7
4	31,5
5	19,1
N/C	5,6

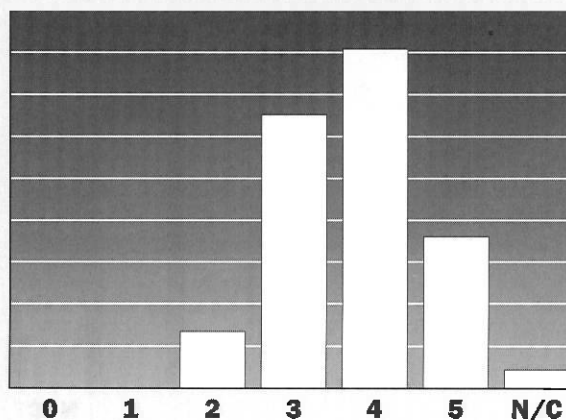
ESTRUCTURA

Valoració	%
0	0,0
1	1,1
2	0,1
3	28,1
4	34,8
5	20,2
N/C	3,4

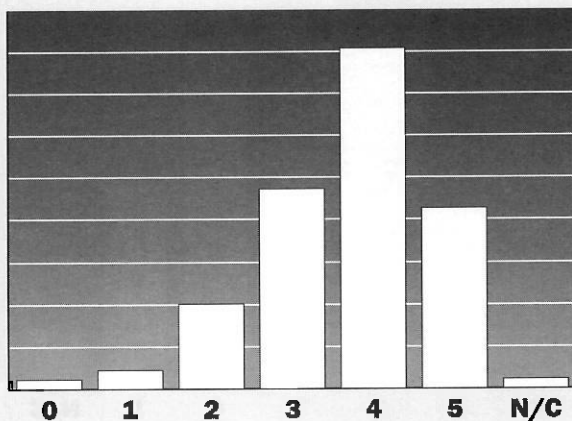

CONTINGUT

Valoració	%
0	0,0
1	0,0
2	6,7
3	32,6
4	40,4
5	18,0
N/C	2,2

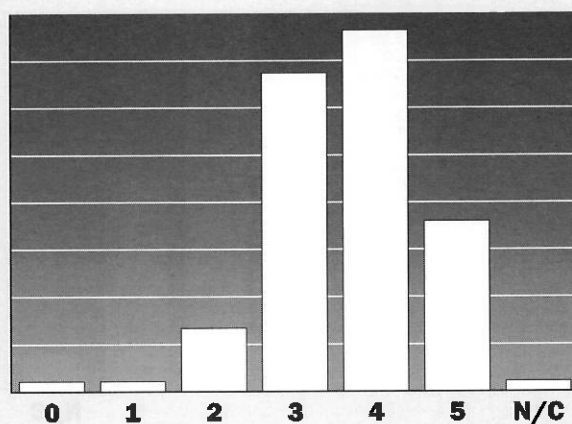

HORARI

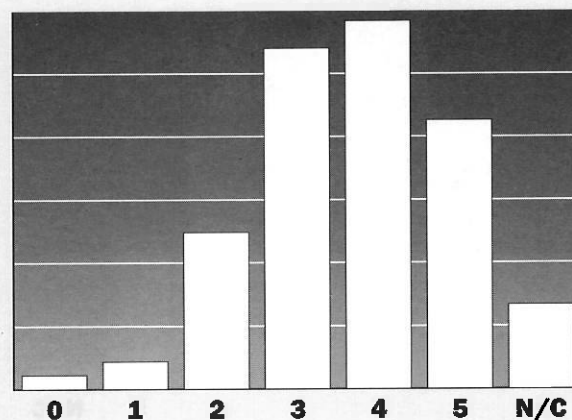
Valoració	%
0	1,1
1	2,2
2	10,1
3	23,6
4	40,4
5	21,3
N/C	1,1

RITME

Valoració	%
0	1,1
1	1,1
2	6,7
3	33,7
4	38,2
5	18,0
N/C	1,1

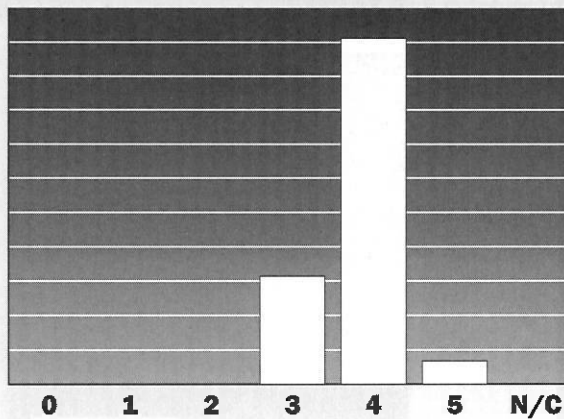
PARTICIPACIÓ

Valoració	%
0	1,1
1	2,2
2	12,4
3	27,0
4	29,2
5	21,3
N/C	6,7

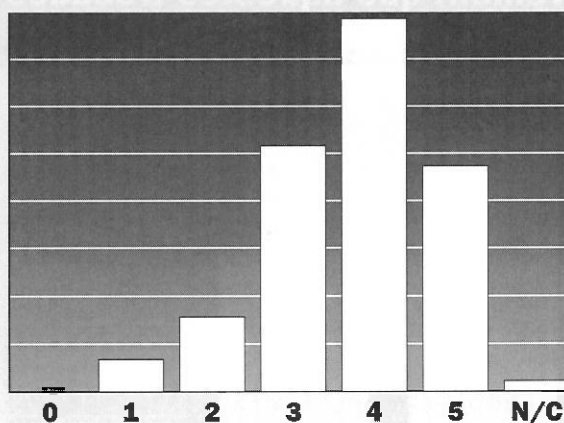
ORGANITZACIÓ

Valoració	%
0	0,0
1	0,0
2	0,0
3	15,7
4	50,6
5	3,4
N/C	0,0

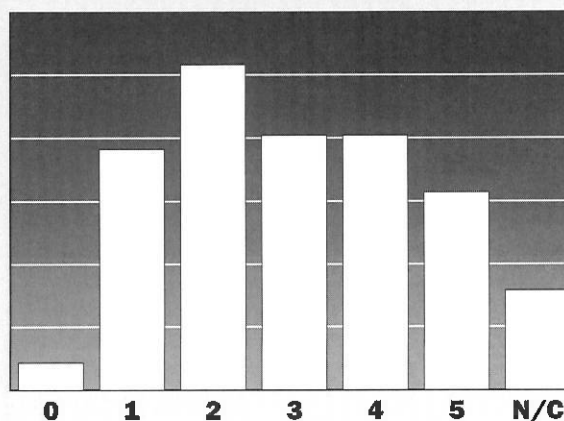
AMBIENTACIÓ

Valoració	%
0	0,0
1	3,4
2	7,9
3	25,8
4	39,3
5	23,6
N/C	1,1

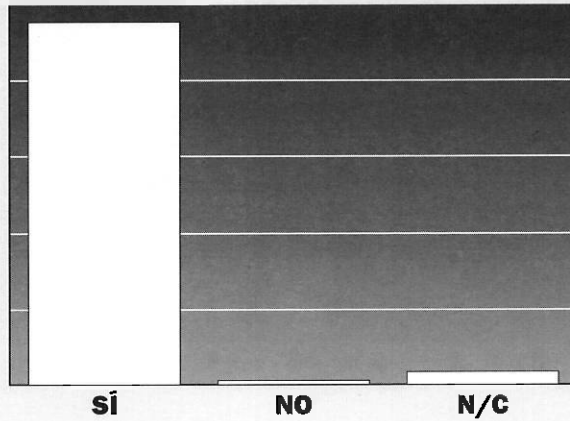

DIFUSIÓ

Valoració	%
0	2,2
1	19,1
2	25,8
3	20,2
4	20,2
5	15,7
N/C	7,9

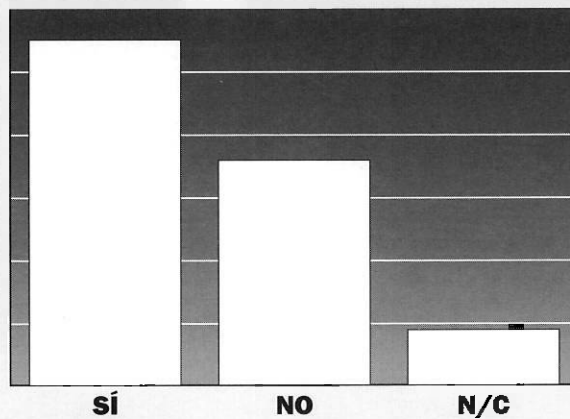

Consideres important la celebració d'aquest tipus de trobades?

Valoració	%
Si	95,5
NO	1,1
N/C	3,4

Creus convenient que aquestes trobades siguin de més d'un dia?

Valoració	%
Si	55,1
NO	36,0
N/C	9,0

Programa d'educació visual i plàstica

ICE de la Universitat de Barcelona - Ajuntament de Mollet del Vallès

---

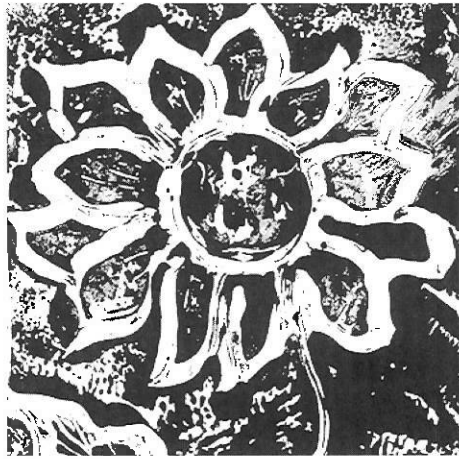
LLOC DE PROCEDENCIA DELS PARTICIPANT A LA VIII TROBADA DE PLASTICA

CATALUNYA

ALT EMPORDA	1
BAGES	1
BAIX LLOBREGAT	27
BARCELONES	41
BERGADA	1
GARRAF	1
LA SELVA	1
MARESME	4
VALLES OCCIDENTAL	23
VALLES ORIENTAL	19
Total	119

NIVELL EDUCATIU DEL PARTICIPANTS A LA VIII TROBADA DE PLASTICA

Educació infantil	20
Primària	72
Secundària	10
Escola d'art	4
Educació Espacial	1
Escola de Disseny	2
Universitat	2
Especialista de Plàstica	2
Estudiant de Belles Arts	2
No contesta	4
Total	119

ASSISTENTS

Programa d'educació visual i plàstica

ICE de la Universitat de Barcelona - Ajuntament de Mollet del Vallès

---

Teresa ALVAREZ LOPEZ	CEIP PAU CASALS	3733460
Rosa AMADO QUIROS	CEIP GAUDI	7164848
Miquel Jordi AMOROS PEIDRO	CEIP CASTILLA	3020835
Javier ARAGON NAVARRO	CEIP MONTBAIG	6401195
Amparo BALAGUER GIMENO	CEIP LA GARALDA	6631057
Maria Emilia BALAGUERO BERNAUS	CEIP SANT CLIMENT	6587651
José Francisco BAÑOS HERNANDEZ	CEIP RAMON LLULL	6990059
Margarida BARRIOS SOLER	COL.LEGI VERGE DE LA SALUT	6661869
Margarita BEDOS BALSACH	CEIP ESCOLA BELLATERRA	5811582
Sonia BERROCAL SEISDEDOS		
Amparo BERRUECO RUIZ	CEIP POMPEU FABRA	8154044
Pilar BIELSA FERRER	DIVINO MAESTRO	5707183
Sònia BLASCO ROMEO	COL.LEGI VERGE DE LA SALUT	6661869
Núria BOLTA VILARO	CEIP TAGAMANENT	8718301
Montserrat BORRAS POU	CEIP POMPEU FABRA	3407697
M. Pilar BRET i ESCALES	OCTAVIO PAS	3526509
Jordi CAJA FRANCISCO	ICE- UB	4282142
Montserrat CALVO SEGARRA	CEIP MARE NOSTRUM	4273854
Angel CAMPIÑA CAMACHO	CEIP PAU VILA	6669951
Teresa CAPDEVILA RIU	CEIP JOAN MARAGALL	
Jesús CARDENAL LUBIANO	CEIP MONTBAIG	6401195
Dolors CASTELLA METONS	CEIP MONTSENY	5706859
Joan CATALAN BARCELO	CEIP TAGAMANENT	8718301
Anabel CAZORLA QUIÑONES	J.M. CIURANA	6408114
Dionisia CELADA VAQUERO	PRACTIQUES I	4907932
Rafaela CENTENO VIZVETE	BAMBI	6400936
Esther COLLADOS CARDONA	IB VICENÇ PLANTADA	5705812
Mercè COMULADA i MORELL		
Purificació CUNILL i GARCIA	CEIP SANT VICENÇ	5703849
Mabel DIAZ ALVAREZ	CEIP CASTELLA	3020835
Carmen ESCAR MONAJ	CEIP PRINCESA SOFIA	5930891
Angel FABON PASTOR	CEIP PROVENÇALS	3086396
Jorge FELDSTEIN DVOSKIN	IES FRANCISCO DE GOYA	4503526
Liliana FIGINI BOUZAS	ESCOLA BALOO	
Lourdes FIGUEROLA i MARCOS	JOAN SALVAT PAPASSEIT	5705781
Rosa FILOMENO LOPEZ	CEIP PROVENÇALS	3086396
Pilar FONSECA CUADRADO	CEIP PRAT DE LA RIVA	3719940
Josep Maria FONT i FONT	ESCOLA MUNICIPAL CASAS	3004265
Eva FORMIGA ALBERCA	PLASTICA EXTRAESCOLAR	
Manoli FRANCO FIORE	MESTRES MUNGUENI	8459060
M. Teresa FUSTER SOLANILLA	CEIP PROVENÇALS	3086396
Elvira GALINDO MORENO	CEIP PUIGGRACIOS	8718177
Llorenç GALMES OLMOS	IPFP ESPLUGUES	3717042

Programa d'educació visual i plàstica

ICE de la Universitat de Barcelona - Ajuntament de Mollet del Vallès

M. del Rosario GARCIA CLEMENTE	CEIP PRINCESA SOFIA	5930891
Ricardo GARCIA GARCIA	COL.LEGI SANT GABRIEL	3149560
M. Asunción GARCIA GARCIA	MITJA COSTA	5642872
Gracia GARCIA GONZALEZ	JOAN SALVAT PAPASSEIT	5705781
Antonia GARCIA POLIDANI		
M. José GARCIA VALBUENA	CEIP ROSA SENSAT	5558603
Xavier GARRIGA MORA	CEIP SANT GREGORI	7257967
Teresa GASCON IBAÑEZ	CEIP UNAMUNO	3868262
Dolores GIMENEZ RODRIGUEZ	CEIP JOSEP MONMANY	6853043
Roser GOMEZ FONT	CEIP ESCOLA BELLATERRA	5811582
Raül GONZALEZ PEREZ	IPFP ESPLUGUES	3717042
José M ^a GONZALEZ RAMOS	CEIP MADRID	4295384
Alicia IBARGUREN RIAÑO	IPFP ESPLUGUES	3717042
Susana JIMENEZ ALBIOL		
Montserrat JORBA I VALLS	CEIP PAU CASALS	6992969
Margarida JOVE VILA	CEIP POMPEU FABRA	3407697
Lourdes LACORTE AVILA	E.P. RAMON CASAS	3315284
M. Antonia LOPEZ ARREDONDO	CEIP LOLA ANGLADA	
Ignacia (Nacha) LOPEZ MILLAN	IB JOANAOT MARTORELL	
Juan José LOPEZ MOLINA	IMES NARCIS MONTURIOL	3107226
Valentín LOZANO BOLIVAR	COL.LEGI VERGE DE LA SALUT	6661869
Rosa Maria MAIRAL DIESTE	COL.LEGI VERGE DE LA SALUT	6661869
Josep MALAGARRIGA PICAS	ESCOLA DEL MAR	7590890
Josep Manel MARTI SAURI	CEIP EMILI CARLES-TOLRA	7143835
Amparo MARTINEZ FERNANDEZ	CEIP MONTBAIG	6401195
Encarna MARTINEZ SEGURA	SANT CLIMENT	6587651
Sílvia MAS i LOPEZ	CEIP TERESA ALTET	
José MOLEIRO RODRIGUEZ	CEIP JOSEP MONMANY	6853043
Gemma MOLERA i MARIMON	ESCOLA DE L'ESPLAI	4101602
Margarita MOLL ALTRA	CEIP CAMI DEL MIG	7995652
Maria MONCAL CASANOVAS	CEIP SANT GREGORI	7257967
Fina MONREAL AVIÑO	CEIP FERRAN I CLUA	
M. Lourdes MONTANER PERISE	DOCTOR FERRAN I CLUA	
Isabel MOYA FERNANDEZ	CEIP MONTSENY	5706859
Daniel MOYA GOTI	ESCOLA SUPERIOR DE DISSENY	
Teresa NAVAL QUINTILLA	CEIP MONTMANY	6853043
Marisa NOGUERAS HERNANDEZ	CEIP SANT FRANCESC D'ASSIS	3732415
Armand NUÑEZ BLAZQUEZ	ESCOLA GUINARDO S.C.C.L.	4353940
Eva OCAÑA JIMENEZ	CEIP CASTELLA	3020835
Anna M. OLIVE i COMPTE	CEIP ARRAONA	7264010
Montserrat OLIVER BUSQUETS	FACULTAT DE CIÈNCIES DE L'EDUCACIÓ UAB	5812650
Tina PABLOS MORENO		

Programa d'educació visual i plàstica

ICE de la Universitat de Barcelona - Ajuntament de Mollet del Vallès

---

Carme PADROS i RUIZ	CEIP SANT JOAN	8211083
Montserrat PASCUAL LLOP	CEIP FONT D'EN FARGAS	3576148
M. José PASTOR LANDA	JOAQUIN ABRÍL	5707091
M. Luisa Victoria PAVÓN SERRADILLA	CEIP BUSQUETS I PUNSET	3372599
Bibiana PEDEMONTE BOSC	ESCOLA DEL BOSC	4414224
M ^a José PEREZ GONZALEZ	CEIP MARIA MONTESORI	6997200
M ^a Carmen PEREZ RODRIGUEZ	CEIP SANT VICENÇ	5703849
Olga PICH FRUTOS		
Josefina PINTO SORRIBES	CEIP PROVENÇALS	3086396
Marta PLANA GAVALDA	EB LA LLAR D'INFANTS	4276870
Carme POMAREDA PALOMO	CEIP TORRE DE LA LLEBRE	6992766
Montserrat PUEYO JARQUE		
Hector REMACHA GRAU	ESCOLA MASSANA	
M ^a Dolors RIBERA ALIGUE	MARE DE DEU DEL CARME	7352628
Jordi Jesús ROIG MORERA	PRACTIQUES I	4907932
Conxi ROSIQUE ENGUIDANOS	ESCOLA JOSEP TOUS	4224640
Saturnino SAERA LARRODA	CEIP PAU VILA	8495351
Josefa SALVAT MOURE	ESTUDI DI-7	3891053
Joana SANCHEZ TRULLONS		
Eulàlia SEGURA SOLER	CEIP GINESTA	7870068
Victòria SENSERRICH PEREZ	IPFP ESPLUGUES	3717042
Dolors SERRA BALDRICH	TRIANGLE, TALLER DE PLASTICA	6740950
Alba SERRA FEU	TRIANGLE, TALLER DE PLASTICA	6740950
Conxita SERRA i PERE	CEIP PINS DEL VALLES	6746748
M. Carme SERRAT I CALLIS	ESCOLA GINESTA	
Estrella SIMON PITARCH	CEIP PRINCESA SOFIA	5930891
M ^a Teresa SOLA MONTSERRAT	CEIP MN. JOAN BATLLE	972-331087
Miguel Angel TABERNERO MORENO	IFP MARTI POL	3775657
Enric TEMPORAL PARDO	CEIP LA MUÑEIRA	7181580
Ascensión VICENTE VICENTE	CEIP ANSELMO CLAVE	5704641
Enriqueta VIDAL PETANAS	JOSEP TOUS	4224640
Georgina VILA LLORENÇ	TRIANGLE, TALLER DE PLASTICA	6740950
Adriana ZAMPA		
Cristina ZAPATER CAMPOS	LES LLISSES	8439750
Isabel ZUBIZARRETA i TAUS	CEIP PROVENÇALS	3086396